

Bigarren Zatia

Hezkuntza-premia bereziak dituzten
ikasleak Derrigorrezko Bigarren
Hezkuntzan

Zenbait lege eta arauditan aipamen zuzena egiten zaie HPBak dituzten ikasleei eta horien hezkuntzari heltzeko modua zein den jakiteko orientabideak ematen dira. Hala, Hezkuntza Sistemaren Antolamendu Orokorren Legeak Bigarren Hezkuntzaren oinarritzko irakaskuntza-izaera eta, beraz, bere izaera muinbakarra definitzen du, eta ikaslegoari, oso anitza izan arren, prestakuntzarako aukera berdinak eta hezkuntza-esperientzia berak eskaintzen dizkie. *Etapak hau HPBak dituzten ikasleen ezaugarrietara egokitzeko beharra* ezartzen da. Aldi batean edo beti HPBak dituzten ikasleek hezkuntza-sistemaren barruan ikasle guztientzako izaera orokorrez ezarritako helburuak lortu ahal izango dituztela adierazten da. Euskal Eskola Publikoaren Legeak hau dio: “minusbalio fisikoak edo psikikoak konpentsatuko dituzten neurri indibidualak hartzeko ahaleginak egingo dira. Hezkuntza-premia bereziei aurrea hartu, goiz antzeman, dagokien testuinguruan aztertu eta erantzun egokia emango zaiela bermatuko duten neurriak hartuko dira”. Neurri horietako bat etaparen Curriculum-Garapenari buruzko Dekretuan zehazten da, honela dioenean: “curriculum-egokitzapenak egin ahal izango dira hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleei begira, eta egokitzapen horiek curriculumaren edukinetatik eta ebaluaziorako irizpideetatik nabarmen aldenitu ahal izango dira”. Ikastetxeen Partaidetza, Ebaluazio eta Gobernuari buruzko Lege Organikoak honela dio: “Hezkuntza-administrazioek hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleak fondo publikoen sostengua duten ikastetxeetan eskolatu ahal izango direla bermatuko dute, eta beti ikasleen banaketa orekatua egingo da, ikasle horien kopurua eta zirkunstantzia bereziak kontuan izanik, hala, ideia integratzailea modu eraginkor batean garatzeko”. Gainera, ikastetxe horiek “aurreko puntuak aipatutako ikasleak Administrazioak zehaztuko dituen gehienezko mugen barruan eskolatzera” behartuta daudela adierazten da.

Aniztasunarekiko arreta hezkuntza-etapa honen lehentasunezko printzipio bat da, hezkuntza-erantzuna antolatzeko oinarritzat hartu baita. Hala, eskola-sistema ikasle guztien ezaugarrietara egokitzen saiatzen da, haien hezkuntza-premiei erantzutearren. Eta hezkuntza-premia horiek premia berezi gisa hartu ahal izango dira hezkuntza-prozesuan zailtasun handiagoak dituzten ikasle batzuen kasuan.

Hezkuntza-premia bereziak urritasunen batek (fisikoa, sensoriala, intelektuala, soziala edo horien arteko edozein konbinazio) ikaskuntzan eragina duenean antzematen dira, eta beti ere hezkuntza-neurri bereziak, curriculumera sartzeko egokitzapenak edo curriculum beran aldaketa garrantzitsuak eta nabarmenak beharrezkoak direnean, hau da, neurri arruntak modu eraginkor batean erantzuteko adina ez direnean. Ikaslearengan hezkuntza-premia bereziak honela antzematen dira: *ikastea bere adineko gainerako ikasleei baino zailagoa egiten zaionean edo ikastetxeak eskaini ohi dituen hezkuntza-aukerak erabiltzea eragozten dion minusbalioren bat duenean* (Warnock, 1981). Oztopo horien eragileak *funtsen elkarreragileak dira* (Wedell, 1981). Hau da, ikaslearen hezkuntza-premia berezien jatorria “elkarreragilea” dela esaten denean, premia horiek “erlatiboak” direla esan nahi da, hau da: ikasleak berez (“barruan”) dituen urritasunen nahiz ikaslea moldatzen den inguruneak (“kanpoan”) urritasunen menpe daude. Beraz, zenbait hezkuntza-premia berezi bihurtzea ikasle jakin baten egoera pertsonalaren, antzematen zaizkion arazoaren, edo eskolatuta dagoen hezkuntza-testuinguruaren menpe dagoela esan daiteke.

Ikuspegi berri honetatik begiratuta, hauxe interesatzen zaigu: *ikasleen hezkuntza-premiak ezagutzeko estrategia egokienak garatzeko eta laguntza pedagogikoa emateko*, ahalik eta garapen pertsonal eta sozial handiena lor dezaten.

HPBak continuum batean zehar agertzen dira, hau da, arinenetatik hasi -horiei curriculum arruntean aldaketa txiki batzuk eginez erantzun ahal izango zaie- eta larrietaraino -ikasle gehienei eskaintzen zaien erantzun-motatik nahiko aldenduko diren hezkuntza-erantzun bereziak beharko dituzte-. Gainera, HPBak iraunkorragoak izan daitezke edo iragankorki edo aldi batez ager daitezke.

Etapa honetako ikasleak izan ditzakeen hezkuntza-premia bereziak bere ezaugarri pertsonalen eta moldatzen den gizarte nahiz hezkuntza-eremuko baldintzen arabera izango dira. Taldeetan bana daitezke, ikasleen zailtasun nabarmenenak kontuan hartuz, baina horrek ez du esan nahi urritasunen bat duten ikasleen hezkuntza-premiak nahitaez berdinak direnik, ez eta premia horiek beti “bereziak” direnik ere. Are gehiago, zenbait hezkuntza-premiak, testuinguru jakin batean “berezi” gisa hartzen diren horiek, hezkuntza-egoera egokituagoetan ez dute “berezi” izaten jarraituko.

HPBak dituen ikasleari erantzuteko bere hezkuntza-historiala kontuan hartu beharko da, hain zuzen ere Lehen Hezkuntzan egin behar izan zaizkion curriculum-egokitzapenetan jasotakoa. Lehen Hezkuntzaren azken zikloko curriculumean egindako egokitzapena, egindako azterketarekin batera, garrantzizko erreferente izango dira ikaslearen hasierako ebaluazioa egiteko garaian eskola-testuinguruan eta irakaskuntza/ikaskuntza egoeretan zein aldaketa egin beharko diren eta behar dituen giza eta material-baliabideak zeintzuk diren erabakitzeke.

Problematika desberdinen azterketa eta analisisia erraztearren -eta horrekin ikasleak ez dira zertan urritasunaren arabera sailkatu behar- ondorengo taldeak ezar daitezke:

- Entzumen, ikusmen edo mugimen urriko ikasleak, problematika intelektual edo emozional nabarmenik ez dutenak. Funtsean, baliabide teknikoak, laguntza bereziak eta komunikazio-sistema alternatiboak behar izango dituzte, horrela curriculum arruntean errazago sartu ahal izango baitira.
- Kaltetutako ingurune soziokultural bateko edo beste kultura bateko ikasleak, eskolak proposatzen dituen ikaskuntza-zereginetara egokitzeko zailtasunak dituztenak.
- Oinarrizko arloetako (hizkuntza eta matematika) edukin instrumentalak eskuratzeari dagokionez ikasteko zailtasun bereziak dituzten ikasleak. Neurri indargarriak hartu beharko dira, edukinen sekuentziazioan eta estrategia metodologikoetan aldaketak eginez.
- Adimen-urritasunen baten eraginez, ikasteko zailtasun orokorrak dituzten ikasleak. Eskolaketa guztian zehar curriculumean egokitzapen nabarmenak egin beharko dira horientzako.
- Garapen-nahaste orokorrak dituzten edo horientatik larriki afektatuta dauden ikasleak. Horien eskolaketa funtsean gela egonkorretan garatuko da.
- Arazo emozionalak edo/eta jokabidezkoak dituzten ikasleek ikasteko zailtasunak izan ohi dituzte.

- Gaitasun handiko ikasleak.

Ondoren, ikasle batzuen ezaugarri generikoak deskribatuko ditugu, hain zuzen ere urritasun-mota desberdinetan jatorria dutenak eta horien premiei erantzun ahal izateko aparteko hezkuntza-neurriak beharko dituztenak. Horrek ez du esan nahi bestelako premiarik izango ez dutenik (medikuntza, asistentzia, etab.), gure arreta guztia dokumentu honen ikuspegitik interesatzen zaizkigun hezkuntza-alderdietan jarriko dugula baizik.

Oso modu orokorrean eta hezkuntza-arloan ihardunbideak eskaintzeko helburuarekin erreferentzi esparru bat hartuko da kontuan, urritasunak ikasleen izaeran eta ingurunearekin duten harremanean nola agertzen diren, aurrekoaren ondorioz sortzen diren HPBak zeintzuk diren eta ahalik eta hezkuntza-testuinguru normalizatuenean hezkuntza-ihardunbide egokienak zeintzuk diren jakiteko.

Mugimen urriko ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Mugimen urriko ikasleak mugimen-aparatuan alterazioren bat du, iraunkorra edo iragankorra, sistemaren bateko (hezur-artikulazioena, muskulu edo nerbio-sistema) anomaliaren batek eraginda, eta hori bere adineko ikasleek egin ditzaketen ihardueretakoren bat egiteko eragozpide bat da beretzat, handia nahiz txikia izan daitekeena. Afektatutako sistemaren arabera, mugimen-urritasunak ezaugarri jakin batzuk ditu. Eskolan gehien agertzen diren horiek aipatuko ditugu ondoren (garun-paralisia eta garezurreko eta entzefaloko lesioak), anomalia horiengatik afektatutako ikasleen ezaugarri generikoak zeintzuk diren zehaztuz.

Garun-paralisia garuna erabat garatu eta hazi aurretik bertako lesio batek posturan edo mugimenduan sortutako alterazioa da. Lesioa gertatzen den adinaren arabera, sortutako alterazioek era desberdinetan afektatuko dute haurraren garapena. Garun-paralisiak dakartzan ondorioak honako hauek dira:

- Postura kontrolatzeko, borondatezko mugimenduak eta mugimendu koordinatuak egiteko eta gorputza orekatzeko zailtasunak.
- Zaila edo ezinezkoa zaie beren mugimenduak eta postura kontrolatzea motrizitate fina eskatzen duten iharduerak betetzeko (idaztea, zenbait tresna erabiltzea, etab.).
- Garun-paralisia duten batzuk ez dira muskuluak erlaxatzeko gai izango geldi egon arren, eta geratzen zaien borondatezko kontrola oraindik gehiago eragozten duten espasmoak izaten dituzte.
- Mugimenduak erregulatzeko ezintasuna. Horren eraginez, mugimenduak handiak eta bat-batekoak dira.
- Litekeena da estrabismoa izatea, eta horrekin batera zailtasunak izaten dituzte espazioan.
- Behar bezala zurgatu, irentsi eta murtxikatzeko ezinbestekoak diren zenbait faktorek eraginda, ez dute lortuko masailezur, ezpain eta mingainaren behar adina mugimendu lodi, eta horrek eraginda hitz egiteko beharrezkoak diren mugimendu finak eta zehatzak ondoren garatzeko zailtasunak izango dituzte.
- Arnasaren erritmoan alterazioak dituzte, eta horrek hitzaren intonazioan eta erritmoan eragiten du, ulertzeko zailtasunak sortuz.
- Aurrekoaren ondorioz, arazoak izaten dituzte fonemak ahoskatzean, omititu eta ordezkatu egiten baitituzte.

Sortzen diren alterazio desberdinen ondorioz, afektatuen aniztasuna handia izango da komunikazioaren eta hizkuntzaren arloei dagokienez, eta bi talde nagusi bereizten dira:

- *Mintzamina duten garun-paralitikoak*, zailtasunak izan arren komunikatzeko mintzamenaz balia daitezkeenak.
- *Mintzamenik gabeko garun-paralitikoak*, komunikatzeko mintzamenaz baliatu ezin direnak. Gainera, motrizitatearen problematikak, garapenaren aurreneko fasean, haurren eta bere familia eta/edo zaintzen duten pertsonen arteko komunikazio afektiboa baldintzatuko du, komunikazio-mota hori hitzezkoa ez den bidetik ezartzen baita. Adierazitako zailtasunek atzerapena eragingo dute hizkuntzaren garapenean - maila semantikoa, sintaktikoa eta fonologikoa-, eta horrekin batera idatzizko kodea eskuratzean eragina izango dute.

Garezurreko eta entzefaloko lesioetan ezaugarri desberdinak antzematen dira afektatutako zonaren eta lesioa gertatzen den moduaren arabera. Mugimenduari dagokionez, garun-paralisan gertatzen diren antzeko arazoak sor daitezke. Komunikazioaren eta hizkuntzaren kasuan, hizkuntzaren elaborazio eta produkzio-arloak afektatuta baldin badaude, ahozko adierazpenean zenbait alterazio gertatuko dira (hiztegi urria, esaldi laburrak, nahasteak ahoskatzean, nahasteak ahotsa emititzean, sarritan inguruan dituzten objektuen izena, aditzak, izenondoak... gogoratzeko zailtasunak, etab.) bai eta ahozko ulermenean ere, esaldi laburrak eta ezagunak bakarrik ulertuko baitituzte. Idatzizko hizkuntzan ere oso alterazio nabarmenak gerta daitezke, bai irakurmenean bai eta idazmenean ere (irakurketa geldoa, intonaziorik edo erritmorik gabea, ahozko hizkuntzan baino zailtasun handiagoak ulertzeko garaian, ortografia arbitrarioan errakuntzak, etab.).

Mugimen urriko pertsonen mugimenduen kontrolik ez izateak errealitatearekin harreman egokia izatea eragozten die, ezaguerak eta garapena mugatzen dizkie, eta ingurunearekiko interes falta eragiten du. Gainera, helduaren etengabeko menpekotasuna gerta daiteke, eta horrek, sarritan, pasibitate handiko jarrera eragingo du. Inguruneke pertsonen jarrerak neurri handi batean baldintzatuko du haiek normalizazio soziala.

Mugimenean badira bestelako alterazio batzuk (bizkarrezur bífidoa, poliomielitisa, muineko lesioak, muskulu-distrofia progresiboak) eskoletan gutxiago antzematen direnez aipatuko ez ditugunak.

Hezkuntza-erantzuna

Hezkuntza-erantzuna definitzeko motrizitatean, pertsonarteko harremanetan eta ikaskuntzan antzemango zaizkien zailtasunak kontuan hartu beharko dira.

Mugimen urriko ikasle gehienengan, zailtasunak antzematen zaizkie ***mugikortasunean, postura kontrolatzean eta/edo manipulatzeko***. Beharrezkoa izango da ikasleak lekuz aldatzean duen autonomi maila behatzea (bakarrik edo laguntzarekin ibiltzen da, aldapak igotzen ditu, gorpil-aulkia erabiltzen du, etab.) eta postura, buruaren mugimendua, eta goiko nahiz beheko gorputz-atalak kontrolatzen ote dituen ikustea. Ikaslea moldatzen den inguruneak beharrezko laguntzak eskaintzeaz gain era guztietako egokitzapenak egin behar ditu ahalik eta autonomi maila handiena ematearren. Objektuekiko elkarreragin hori ahalbidez, laguntza tekniko jakin batzuz baliatzen jarraitu beharko da. Adibidez, ikasleak ezin baditu objektuak izendatu edo eskuarekin

seinalatu, baina buruarekin mugimendu kontrolatuak egiteko gai baldin bada, objektuak edo horien adierazpena ipiniko dizkiogu, buru likornioaren laguntzarekin (buruan kopetaren edo kokotsaren aldetik eusten den hagatxo) seinalatu ahal izateko.

Komunikazioa mugimen urriko ikasle batzuk afektatzen dituen beste alderdietako bat da. Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza hasten duten ikasleek aurretik komunikazio-sistema alternatiboren bat garatzeko aukera izan badute, irakurketa/idazketaren ezaguerarekin batera, komunikazio-maila onargarria eskuratu ahal izan dute. Mugimen urriko ikasleek gehien erabiltzen dituzten sistemak grafiko bidezkoak dira, eskuarekin nekez egin baitezakete keinurik. Erabiltzen dituzten ikurren abstrakzio-mailagatik bereizten dira, horrela pertsonaren ezagueraren garapen-mailara egokituz. Etapa honetako irakasleek ikasleak erabiltzen duen komunikazio-sistema erabili beharko dute inguratzen dutenek onartu, ulertu eta baloratzen dutela erakusteko, eta ikasleak garatu dituen adierazpen-estrategiak errentabilizatu eta edozein ikaskuntza-egoerara aplikatuko dituzte.

Mugimen urriko ikaslea bere ingurune fisiko eta sozialarekin elkarrengaitera bultzatzearen, beharrezkoa izango da aurpegiaren espresioak, begien mugimenduak, soinuak, ahoskerak, eta nahita egindako edozein keinu kontuan hartzea, horiei esanahia ematen ikasteko: elkarrengaiten ari den pertsonaren arreta lortu eta mantentzea, nahiak, beharrak, gaitzespena, esker ona, etab. adieraztea.

Erritmoan, ahotsean edo ahoskeran zailtasunak izan arren gutxi gorabehera uler daitezkeen hitzak emititzen dituzten ikasleen mintzamena aprobetxatu behar da.

Mintzamena duten horien artean sartzen diren ikasleen ahalmen hori aprobetxatu behar da hizkuntza-arloko edukin desberdinen ikaskuntza erraztearen, ahoskeran, erritmoan edo ahotsean akatsak antzematen bazaizkie ere.

Oso mugimen urriko ikasle batzuek irakurtzen ikas dezaten, beharrezkoa izango da laguntza jakin batzuk erabiltzen jarraitzea (atrilak, eskuarekin, ahoarekin edo buruarekin orriz pasatzeko tresnak, informazioa orri batetik ordenadorera pasatzeko scannera, etab.). Eskuak erabil ditzaketen ikasleek idazten ikasteko, arkatzari behar bezala heltzeko egokitzapen batzuk besterik ez dira beharrezkoak izango. Zuzenean idatzi ezin dutenean, beharrezkoa izango da beste laguntza-mota batzuetara jotzea (idazmakina normalak edo elektronikoa eta ordenadorea eta periferikoak, xagu egokituak, etab.). Teklatua eta ordenadorea erabiltzeko egokitzapen batzuk egin beharko dira ikasle horiengan nahiz teklatuan bertan.

Mugimen urriko ikasleen curriculuma definitu edo egokitzeko honako arlo hauetan duten gaitasun-maila ezagutu beharko da:

- Mugikortasuna (lekuz aldatzea, postura, manipulazioa)
- Komunikazioa
- Interesak, motibazioak eta jarrerak
- Arlo desberdinetan antzematen zaizkien premiak

Manipulazioan, leku-aldaketan eta komunikazioan antzematen zaizkien zailtasunak kontuan izanik, zenbait egokitzapen egin beharko dira helburuetan, edukinetan eta lan-proposamenetan. Hona hemen egin daitezkeen aldaketak:

- Helburu jakin bat lortzeko aurrikusitako denbora aldatzea
- Helburu jakin batzuk kendu edo beste batzuk sartzea
- Helburu eta edukin jakin batzuei lehentasuna ematea, hain zuzen ere beste batzuk lortzeko oinarrizkotzat jotzen direnak
- Hezkuntza-proposamenak erantzuteko gaitasunaren araberakoak izatea, eskolako lana egiteko denbora gehiago eskainiz
- Eskolako lana ikasle bakoitzaren alderdi funtzionalenetan oinarritzea

Ikasleen curriculum-gaitasuna ebaluatzeko beharrezkoa izango da aurretik mugikortasunarekin, posturaren kontrolarekin eta komunikatzeko moduarekin zerikusia duten alderdiak aurretik ebaluatzea. Erabiltzeko gai diren adierazpen-modalitatearen arabera planteatuko beharko dira ebaluazioa eta hezkuntza-arloko esku-hartzea.

Komunikazio-arloko alderdiak ebaluatzeko ikaslearen adierazmena eta ulermena kontuan hartu behar dira. Beharrezkoa da gainerakoekin komunikatzeko zein adierazpen-modalitate erabiltzen duen jakitea (keinuak, aurpegiaren espresioak, hitzak, bokalak, seinaleak, begien ibilbidea, etab.) egingo den ebaluazioa ikaslearen erantzun-motara egokitzeko, irakaslearekiko elkarreragina ahalbidetzearen. Hala, adibidez, adierazpen-modalitate gisa begiaren ibilbideak erabiltzeko gai den ikasle batek idatzizko hitzak ezagutzeko duen gaitasuna ebaluatu nahi bada, hitz bat baino gehiago erakutsi diezaiokegu bakoitza kartulina batean idatzita, eta eskatzen zaion hitzean begirada etetea eskatu.

Sistema gehigarriak edo alternatiboak erabiltzen dituzten mintzamenik gabeko ikasleen kasuan erabiliko diren probak egokitu eta laguntza tekniko jakin batzuetara jo beharko da.

Aurreko etapan egindako ebaluazioek eta egokitzapenek informazioa eskainiko digute ikasleak bere ingurunearekin duen harremana zein den eta altzarian eta material didaktikoetan egin behar diren egokitzapen berriak zeintzuk diren jakiteko eta arkitekturaren oztopoak ezabatzeko. Ikaslearen ahalik eta autonomi maila handiena lortzeko, gelan izaten diren egoera desberdinetan posturaren kontrola optimizatzeko baliabideak erabili beharko dira eta gela eta bertako materiala erraz heltzeko moduan antolatuko dira. Leku-aldaketak, komunikazioa, manipulazioa eta elkarreragina errazteko egokitzapenak egin beharko dira.

Gaitasun handiko ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Zentzu zabalean, gaitasun handiko ikasleak oso talde heterogenoa osatzen dutela eta ondoren adieraziko ditugun arloetako batean edo gehiagotan nabarmentzen direla eta/edo trebetasun potentziala antzematen zaiela esan genezake: trebetasun intelektual orokorra, arlo jakin bat ikasteko gaitasun berezia, pentsamendu produktiboa edo kreatiboa, lider izateko trebetasuna, ikus-arterako edo errepresentaziorako trebetasuna eta trebetasun psikomotrizia. Gaitasun handiko haurren artean, gainerako ikasleen artean bezalaxe, desberdintasun handiak egon daitezkeen arren bi mota generikotan banatuta hartuko ditugu kontuan:

- Trebetasun eta gaitasun ugarian errendimendu intelektual handiagoa antzematen zaien eta edozein arlotan erraz ikasten duten ikasleak. Sormen handia dutelako bereizten dira, eta egiten dituzten lan askotan orijinaltasun handia erakusten dute; horrez gain, zereginetan motibazio eta dedikazio handia antzematen zaie. Ikasle-talde honi buruz “talentu apartekoa” duela esaten da.
- Trebetasun berezia duten ikasleak, oso arlo zehatzetan: ikasketa, matematika, hizkuntza, mugimendu, gizarte, arte, musika, eta sorkuntza-arloetan. Kasu honetan, aurretik aipatutako arloetako batean “talentu berezia” dutela esaten da.

Lehenengo ikasle-taldearen ezaugarri nabarmenenak ondoren adierazitakoak dira:

- Azkar ikasten dute eta gaitasun handia erakusten dute lortutako ezagutzak atxikitzeko eta erabiltzeko.
- Gainerako ikasleek baino informazio gehiago erabil dezakete eta ideiak eta kontzeptuak erraz elkarlotzen dituzte.
- Hizkuntza ondo menperatzen dute ulermenari eta adierazpenari dagokienez.
- Ideia abstraktuen eta konplexuen ulermen-maila handia dute.
- Hiztegi aurreratua erabiltzen dute beren adinerako.
- Trebetasun handiagoa erakusten dute arazoei irtenbidea emateko garaian, eta horretarako estrategia ugari erabiltzen dute.
- Eskola-errendimendu ona dute, baldin eta motibazio, nortasun... arazoak ez badituzte.
- Orijinalak dira adierazten dituzten ideietan eta betetzen dituzten ihardueretan.
- Interes handia eta porrokatua erakusten dute ezagutza-arlo jakin batean eta ahalegin guztiak egiten dituzte arlo jakin horri buruzko informazioa lortzeko.
- Jakinmin handia erakutsi ohi dute eta galdera asko egiten dituzte.
- Interesatzen zaizkien zereginetan oso saiatsuak dira.
- Perfekzionistak eta oso kritikoak dira beren buruarekin eta besteekin.
- Gizarte-trebetasun handiak erakutsi ohi dituzte eta sarritan gelako lider papera betetzen dute.

Talentu bereziak dituzten ikasleei antzematen zaizkien trebetasunetako batzuk aipatuko ditugu ondoren:

- **Gizarte-trebetasuna:** Gizarte-elkarreraginerako trebetasun handia erakusten dute; eragin handia dute taldearen funtzionamenduan; beren adinerako espero ez diren erantzukizunak gain hartzen dituzte.
- **Arterako trebetasuna:** Oso orijinalak dira arte-adierazpenari lotutako ideiak, metodoak eta formak konbinatzeko garaian; aparteko trebetasuna antzematen zaie plastikaren arloan.
- **Ikasteko trebetasuna:** Oso erritmo azkarrean ikasteko gai dira eta oso eskola-emaizta onak lortzen dituzte, horregatik, hain zuzen, aparteko talentua duten ikasleekin nahastu ohi dira; egitura logikoa duten eskola-edukinak azkar ikasten dituzte, baina ez dira aise moldatzen egoera malguagoetan eta ez hain egituratuetan, beren sormena beren adineko gainerako ikasleen antzekoa baita.
- **Hizkuntzarako trebetasuna:** Apartekoak dira hizkuntzari lotutako trebetasun eta gaitasun intelektualetan: ulermen eta adierazmen handia, hiztegi zabala, irakurketa eta idazketa, etab.
- **Matematikarako trebetasuna:** Aparteko trebetasuna antzematen zaie matematika ikasteen (zenbaki-sistema, kalkulu-eragiketak, arazoen ebazpena, etab.), gainerako arloetan nabarmentzen ez badira ere.
- **Musikarako trebetasuna:** Aparteko trebetasuna antzematen zaie musika ikasteen, eta horregatik interes handia erakusten dute. Musikarako sen handia dute; txikitandik abestiak eta doinuak diren bezala erreproduzitzen dituzte eta teklatu bat ematen bazaie alde zuzetik ikasi gabe melodia bat erreproduzitzeko gai dira.
- **Mugimendu-trebetasuna:** Beren adinekoen artean nabarmentzen dira gorputz-trebetasunetan (bizkortasuna, mugimenduen koordinazioa, etab.). Trebetasun berezi horiek kirolen bat edo dantzaren bat praktikatzeko dutenean antzematen zaizkie.

Hezkuntza-erantzuna

Gaitasun handiko ikasleak oso desberdinak diren elkarren artean eta, beraz, hezkuntza-estrategia desberdinak behar izaten dituzte antzematen zaizkien ezaugarrien eta hezkuntza-premien arabera. Oker gabilta gaitasun handiko ikasle guztiak curriculumaren arlo guztietan nabarmenduko direla eta proposatzen zaizkien zeregin guztietan interes eta motibazio handia erakutsiko dutela pentsatzean.

Kasu gehienetan, ikasle horiei dagoeneko aurreko etapetan antzeman zaizkie gaitasun horiek eta haientzako hezkuntza-neurriren batzuk ere hartuko ziren. Beraz, hasierako ebaluazioaren prozesuan beharrezkoa izango da informazioa lortzea ikasleari buruz (arloan desberdinetako gaitasun-maila, interesak, ikasteko erabiltzen dituen estrategiak, gizarte-harremanak, etab.) bai eta ordura arte garatutako lanari buruz ere.

Gaitasun handiko ikasleari erantzuteko estrategia orokor desberdinak erabili dira: hezkuntza-mailak bizkortzea edo aurreratzea, gaitasunen arabera taldeak eratzea, eta curriculumaren egokitzeta.

Estrategia integratzaileenak erabiltzea komeni da, esaterako curriculumaren egokitzapenak, arazo emozionalak edo moldagabezia sozialari lotutakoak saihestearren. Kasu bakoitzean estrategia egokiena ezartzeko, ezagutzaren alderdiak ez ezik alderdi sozioafektiboak eta nortasun, heldutasun, etab. lotutakoak ere baloratu beharko dira. Gaitasun handiko ikasleei begira curriculumean egokitu ahal izango diren elementuak

gainerako ikasleentzako egokitu ahal izango direnak bezalakoak dira. Hala, aldaketak edo moldaketak egin ahal izango dira honako hauetan:

- Zer irakatsi: helburuak eta edukinak
- Nola irakatsi: estrategia metodologikoak
- Zer eta nola ebaluatu

Curriculum arruntean planteatzen diren helburu orokorre balio dute ikasle horientzat, hezkuntza-etapa jakin batean zehar garatu nahi diren gaitasunen arabera formulatzen baitira. Ordea, hauxe aldatuko da: gaitasun horiek garatu ahal izango diren maila.

Zenbait helburu afektibori eman behar zaie lehentasuna, ikasle horiek honako hauetarako gaitzeko:

- Beren buruaz kontzeptu positiboa garatzea (sentimenduak ulertu eta onartzea; gaitasunak eta mugak, independentzia, etab.)
- Balio jakin batzuk garatzea (gainerakoenganako errespetua, desberdintasunak onartzea, konfiantza eta onarpena)
- Sozializazioa garatzea (gainerakoak errespetatu eta onartzea, gainerakoengan konfiantza izateko gaitasuna, kideekin harreman ona izatea, etab.)

Edukinei dagokienez, har daitezkeen neurriak bi dira: edukinak gehitzea (anpliazio bertikala) edo edukin horietan sakontzea eta horien artean erlazio konplexuagoak ezartzea (anpliazio horizontala). Ikasle horiekin lantzeko estrategia baliagarrietako bat taldeko programaren edukinak gehiago garatzea eta zenbait alderdi sakontasun handiagoz aztertzea edo curriculumaren beste arlo batzuekin erlazionatzea da. Batzuetan, taldeko programaren edukinekin lotura handirik ez duten edukin jakin batzuk landu daitezke ikasle batekin, beti ere bere interesei erantzuten badiete.

Hezkuntza-arloko esku-hartzeak ikasleen lana orientatu behar du, "ikasten ikastea" ahalbidetuko dieten estrategiak lortzen lagunduz, edukinak zuzenean irakatsi beharrean. Ikasle horientzako metodo egokienez honako alderdi hauei ematen diete garrantzia: lan autonomoa, pentsatzen ikasteko trebetasunak menperatzea, esperimendazioa, arazoei irtenbide kreatiboak ematea, disziplina bakoitzari dagozkion metodoak pixkanaka menperatzea, etab. Ikasle horiek oso egokiak dira programa indibidualizatuekin lan egiteko, esaterako: ikaskuntza-proiektuak eta kontratuak, ikasketa independentea, berdinen arteko tutoretza, etab. Funtsean bakoitzaren interesei erantzungo dieten programa indibidualak garatzeaz gain, maila normala edo eurenaren antzekoa duten ikaskideekin batera lanak egitea proposatu behar da. Idatzizko adierazpenak funtsezkoa izaten jarraitzen duen arren, lanak beste formato batzuetan aurkeztera bultzatu behar dira, esaterako: konstrukzioak, frogak, elkarrizketak, grabaketak, artikulatuak, errepresentazioak, etab. Hala, motibazio-maila handia lortu ahal izango da berdinen arteko harremanaren bidez sozializazioa indartzeaz gain.

Hezkuntza-etapa honetan zehar, neurri bideragarri gisa hauxe har daiteke: eskolatzeko aldia murriztea hezkuntza-zikloetako bat ikasturte batean burutuz. Horretarako, beharrezkoa izango da garapen intelektual handiagooa, sormen handiagooa eta zereginetan motibazio eta dedikazio handiagooa erakusteaz gain, heldutasun sozial eta afektibo handiagooa erakustea. Neurri horrekin batera dagokion zikloko curriculum berrantolatua

eta egokitu beharko da, hala curriculum-arlo desberdinen oinarritzko edukinetan hutsunerik gerta ez dadin. Gainera, ikasleak dagoeneko menperatzen dituen edukinak ezabatu behar dira.

Gaitasun handiko ikasleari hezkuntza-erantzuna emateko ikaslea eskolatuta dagoen zikloko irakasle desberdinek batera eta era koordinatu batean ihardun behar dute. Ebaluazio-prozesuetan nahiz curriculuma definitzean, tutorearekin batera, orientatzaileak, dagokien arloetako irakasleek eta laguntzako irakasleek esku hartuko dute. Curriculumua zabaltzeko proiektuen diseinuan eta garapenean, hain zuzen ere lan orokorra eta disziplinartekoa eskatzen duten horietan, tutoreak eta dagokien arloetako irakasleek parte hartuko dute.

Adimen urriko ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Adimen urriko subjektuaren adimen-funtzionamendua nahiko eskasa da batezbestekoaren aldean. Adimen-urritasunaren kontzeptua aldatu egin da azken urteotan: lehen, urritasun biologikoak edo intelektualak dituen subjektuari lotutako zerbait zela uste zen, eta, orain, norbanakoa garatzen den testuinguruaren garrantzia azpimarratzen da, bere eragozpenen argibide gisa.

Adimen-urritasuna ez da norbanakoaren ezaugarri absolututzat hartzen, adimen-funtzionamendu mugatua duen pertsonaren eta garatzen den ingurunearen arteko elkarreraginaren adierazpen gisa baizik.

Izan ere, eragozpen organikoen eta ingurugiroko eragozpenen arteko elkarreraginaren emaitza ikusita jakingo dugu zein den gutxi gorabehera adimen urriko ikasle jakin batzuen hezkuntza-premia berezien mota eta maila.

Hori kontuan hartuta, pertsonak beren **ingurunearen** barruan dituzten gaitasunak eta funtzionamendua baloratu behar da, hau da, gaur egun edozein pertsona bere bizitzan zehar ondo moldatzeko beharrezkotzat jotzen diren gaitasunen garapena baloratu behar da, hala hobetuko baita horien bizi-kalitatea. Horretarako, komeni da ondoren adierazitako arloetan beren gaitasun funtzionalak areagotzea: komunikazioa, norbere burua zaintzea, etxeko bizitza, gizarte-trebetasunak, gizartean moldatzea, norbere burua zuzentzea, osasuna eta segurtasuna, ikasteko trebetasun funtzionalak, aisia eta astialdia eta, azkenik, lana.

Definizio horrek ekarritako berrikuntza lehen isolatuta kontuan hartzen ziren honako hiru alderdi hauek integratu izana da:

- 1.- **Garapen-aldiarekiko** erlazioa: garapena, faktore organiko, fisiko eta sozialen arabera, kualitatiboki eta kuantitatiboki gero eta konplexuagoak diren forma berrien elkarren segidako lorpen gisa hartuta.
- 2.- **Adimen-funtzionamendua**: Adimena funtsean kontzeptu dinamikoa da, gaitasunei lotua, hau da, norbanakoaren eta bere ingurunearen arteko elkarreraginaren eta harreman funtzionalaren ondorioa da.
- 3.- **Egokitzapen-jokabidea**: Norbere autonomiarako irizpideak betetzeko eta adinari dagozkion betebeharrak eta zereginak betetzeko gaitasuna da. Hau da, testuinguru kultural batean sozialki egokiak eta zereginak eta iharduerak betetzeko eraginkorrak diren jokabide guztiak.

Hezkuntza-premiak

Adimen urria eta ikasteko zailtasun larriak dituen ikasleak programa berezi bat behar du. Bigarren Hezkuntzaren helburu orokorrak erreferente gisa hartuz, programa horrek orokorrean arrunta izango den testuinguru batean autonomia pertsonal handiagoa lortzea eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzaren helburu orokorretan aipatzen diren gaitasunak ahal duen guztia garatzea ahalbidetu behar dio.

Adimen urriko ikaslearen hezkuntzan beharrezkoa da eskolaren esparruan ez ezik gizarte eta komunitate-eremuan ahalik eta ondoen integratzea ahalbidetuko dion curriculum bat eratzea. Eta curriculumaren elementu arruntak helburu horretara bideratutako beste elementu berezi batzuekin orekatzea da, izan ere, irakasle-taldearen erantzukizun nagusia.

Hasierako ebaluazioan ondoko hauek hartu behar dira kontuan:

- Aurretik egin zaizkien (Lehen Etapako eskolaldian) Curriculum Egokitzapen Indibidualizatuak (CEI).
- Curriculumeko gaitasunak sistematikoki ebaluatzea, ikasle bakoitzarentzat alderdi funtzionalenak azpimarratuz.
- Testuingurua aztertzeak ingurugiroaren eta pertsonaren aldagaiek elkarrengaitan duten modua hobeto ulertzeko argibideak edo eragozpide nabarmenak aurkitzea ahalbidetuko digu.

Helburuek eta edukinek ikaslearen *adin kronologikora* egokitu behar dute bai eta moldatzen den ingurune desberdinetan aktiboki parte hartzera bultzatu ere, ikaskuntzek esanguratsuak eta funtzionalak izan behar dutela kontuan izanik.

Kasu gehienetan, *lehen etapari dagozkion helburuak* landu beharko dira, baina ikaslearen adin kronologikoari dagozkion interesetara eta premietara egokitutako estrategiak eta materialak erabiliko dituzten lan-proposamenekin, ordea. Beti ere funtzionaltasun-maila handiagoa duten helburuei eta edukinei eman behar zaie lehentasuna. ***Ikaskuntza funtzionalak*** esaten denean ingurune eskari desberdinen aurrean eraginkortasunez iharduteko beharrezkoak diren ikaskuntzak esan nahi da, adin eta kultur talde jakin baterako espero diren autonomia pertsonal eta erantzukizun-ereduen arabera jokatzeko edo iharduteko (Grossman, 1.983).

Gainera, ***aurrikusitako denbora aldatu*** beharko da helburu jakin batzuk lortzeko edo horiek baztertzeko, baldin eta aurretik adierazitako funtzionaltasun-irizpideari jarraitzen badiogu.

12-16 adin-tarte horretan, litekeena da adimen urriko ikasleak 13-14 urterekin Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzaren lehen zikloan sartzea, zeren eta aplikatutako Curriculum-Egokitzapen Indibidualizatuaren izaera dela-eta, Lehen Hezkuntzan urtebete gehiago egotea gomendatzen baita, gaixotasun, operazio edo bestelako arrazoi batzurenatik denbora asko eskolara joan gabe egoten direlako.

Aldi hori igaro ahala, gero eta garrantzia handiagoa hartzen du honako trebetasun hauek garatzeak: lan-trebetasunak, ikasteko trebetasun funtzionalak eta etxean eta komunitatean moldatzeko eta aisiako eta astialdiko ihardueretarako trebetasunak.

Azkenik, ikaskuntzak testuinguru eta egoera desberdinetara zabaltzen saiatu behar dugu, hian zuzen ere ikasle-mota honekin izaten den zailtasunik handienetakoa ikasitakoa beste testuinguru batzuetan aplikatzea eta zabaltzea delako.

Hezkuntza-erantzuna

Helburu nagusienetako bat ikasleak proposatzen zaizkion ikaskuntzetan arrakastea izatea da, bere motibazioa pizteko eta prozesuan modu aktibo batean parte hartzea animatzeko. Estrategia horiek, orokorrean, ikasle guztientzako dira baliagarriak, baina garrantzi handia hartzen duten adimen urriko ikasleen kasuan. Horretarako beharrezkoa izango da:

- Iharduerak gaitasun-mailaren arabera planteatzea.
- Edozein errealizazio positibo indartzea txikia bada ere, zereginen aurrean ikaslearen segurtasuna handituz.
- Eguneroko bizitzan baliagarriak izango zaizkion ikaskuntzak planteatzea (ikaskuntza funtzionalak).
- Ikaskuntza-prozesuan zehar ondo eta gaizki egindakoari buruzko informazioa ematea.
- Irakasleen eta familiaren igurikapenak ikaslearengan antzemandako ahalbideetara egokitzea, eta eskakizun-maila bere gaitasunen araberakoa izatea. Proposatzen zaizkion zereginen aurrean, bere lehentasunak, interesak eta prestutasuna ezagutzea.
- Behar duen laguntza ematea, ikasteko duen estiloari jarraituz, iharduera jakin bat betetzeko edo planteatuko zaion egoera bati irtenbidea emateko.

Adimen urriko pertsonak ebaluatzean honako hauek zehaztu behar dira:

- Lortutako edo lortzen ari den gaitasunen ebaluazio sistematikoa Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzaren arloetako bakoitzean.
- Alderdi psikologiko, emozional, fisiko eta osasunari dagozkionetan dituen ahalmenak eta mugak.
- LBere garapena ahalbidetu edo eragozten duten ohizko inguruneen ezaugarriak. Ikaslea eta testuingurua oinarriztat hartuz egindako ebaluazioa ingurugiroari eta pertsonari buruzko aldagaiek elkarreragiten duten modua hobeto ulertzeko bidea da.

Testuinguru arruntean integratu ahal izateko, gainerakoak dauden espazio fisikoa berean egoteaz gain ahalik eta modu aktiboenean parte hartu behar du iharduera, ekimen, elkarreragin, etab. jakin batzuetan. Hala eta guztiz ere, kasu gehienetan, aurreko zikloetako edukinak barneratu beharko dira, bizitza independenteari eta autonomia pertsonalari buruzkoak, curriculum arruntetik nabarmen aldentuz, eta, gainera, Bigarren Hezkuntzako ikastetxean alderdi horiek laguntzako irakasleak edo dagozkion arloko

irakaslearekin elkarlanean gela arruntean lantzeko espazio berezi batzuk aurrikusi beharko dira.

Hezkuntza-egoerak anitzak direnez, erantzun anitzak behar dira ikasleen ezaugarri indibidualen arabera. Ikasle horiek gela arruntean izango duten partaidetza-maila honako hauek baldintzatuko dute:

- Ikasleen ezaugarriak
- Ekipamendua
- Baliabideak

Antolamendua era desberdinetan egituratu daiteke:

- Gela arruntaren eta laguntza-gelaren artean denborak banatzea.
- Laguntzako irakaslea gela arruntean sartzea, programa propio batekin nahiz bertako irakaslearekin lankidetzan.
- Alderantzizko integraziorako denborak aurrikustea.

Autismoa eta bestelako garapen-nahasteak dituzten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Garapen-Nahaste Orokorrak dituzten ikasleek, autistak izan ala ez, urritasun larriak dituzte beren burua ezagutu, eta gainerakoak nahiz inguruan duten mundua ulertzeari dagokionez. Isolatzeko eta gainerakoekin harremanak saihesteko joera nabarmena antzematen zaie eta horrekin batera jokabide bereziak izaten dituzte, jokabide orokorren edo sozialki halakotzat onartutako horien aldean oso desberdinak izanik.

Hitzezko nahiz hitz gabeko komunikazioaren arloan ere alterazio handiak dituzte, ez dute komunikatzeko asmorik erakusten eta hizkuntza erabiltzean alterazioak antzematen zaizkie, hau da, ez dute hizkuntza erabiltzen edo ez dute behar bezala erabiltzen. Nahaste horiek, kasu gehienetan adimen-urritasunarekin batera agertu arren, hezkuntza-premia propioak dituzte.

Oso interes gutxi eta jokabide inpuitsiboak eta estereotipiak dituzte, hau da, behin eta berriz errepika ditzakete espresioak, keinuak eta/edo mugimenduak. Sarritan, arazo organikoek lotuta agertzen dira, esaterako, epilepsia eta gortasuna, bai eta jokabide-nahaste larriak ere.

Berariazko problematika honek garapen kognitiboan eragina dauka eta, beraz, ikasle horien ikaskuntzaren ezaugarrietako bat generalizatzeko eta abstraitzeko zailtasuna da. Syndrome autista ondoren adierazi bezala garatzen da haurtzaroan:

Jokabide-arazoak gutxitu egiten dira agitazioarekin eta ezegonkortasunarekin batera. Ikasle horiek lasaitzen direnean ohiturak bereganatu eta erabiliko dituzte, baina jokabide konpuitsiboek eta erritualizaziozkoek bere horretan jarraituko dute, aldaketekiko erresistentziak, objektu jakin batzuekiko atxikimenduak eta interes arraroek bezalaxe. Mintzamina dutenek aurrerapenak egiten dituzte eta kasu horietan ekolalia (silaba, hitz edo esaldien ahozko errepikapena) murriztu egiten da.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzari dagokion 12-16 adin-tarte hori bat dator pubertatearekin eta nerabezeroaren hasierarekin.

Zenbait ezaugarri garrantzi berezia hartzen dute adin horretan. Garrantziaren arabera honako hauek aipa daitezke:

- Harremanetarako arazoak, lan-taldeetan edo aisia eta astialdiko taldeetan integratzeko eragozpide nabarmena izanik.
- Hizkuntzari eta ulermenari lotutako arazoak, autonomia sozialerako eta komunikaziorako traba bat izanik.
- Berariazko zailtasun kognitiboak, adibidez denboraren nozioak eta batez ere kontzeptu abstraktuak distorsionatzen dituztenak.

- Egoera berrietan moldatzeko zailtasunak.
- Ingurune soziala ulertzeko zailtasunak (bestearen sentimenduak, ikuspegiak, etab.) bai eta bere sentimenduak eta egoera emozionalak adierazteko ere.

Ikasle autistaren kasuan, ohizkoa, egunerokoa eta errepikakorra ez den guztiak ez dio gozamenik edo jakinminik eragiten, gainerako nerabeen kasuan ez bezala; aitzitik, kasu askotan angustia sortarazten diote. Beraz, bere ingurunearekin elkarreragin progresiboa eta egokia izatera bultzatuko duten bideak bilatu beharko dira.

Hala eta guztiz ere, nerabezaroa, ohizko oposizioaren eta agintearekiko intolerantziaren agerraldia ezaugarritzat dituen, autistengan ere antzeman daiteke. Sarritan, hiperaktibitatea gutxitu egiten da, batzuetan nolabaiteko apatia eta umorearen bariazio nabarmenei bide emateko. Jokabide-arazoak gehitu egiten dira eta gero eta zailagoak dira kontrolatzen garaiera eta indar fisikoa ere handiagoak baitira.

Aldi horretako konplikazio handiena aurretik inolako sintomarik izan ez duten 11-14 adin-tarteko subjektuengan epilepsi krisialdiak (kasuen %20-%30) agertzea izan daiteke. Krisialdi psikomotoreak dira eta gehienetan adimen-urritasun handiagoa duten autistek izaten dituzte. Ezaugarri horren justu kontrakoa haur normalengan antzematen da, horiek nerabezaroan epilepsi krisialdi gutxiago izaten baitituzte. Hizkuntza ez da ia aldatzen, keinu bidezko adierazpenaren eta hitz gabeko komunikazioaren garapena geldoa da.

Hezkuntza-premia bereziak

Etapan honetan, hezkuntza-premia bereziak ondoren adierazitako bi eremutan bana daitezke:

- *Hitzezko eta hitz gabeko komunikazioa*: Ingurunearekin komunikazio emozionala edo elkarreragina ezartzeko zailtasunak dituzte. Arrazoi horregatik, hain zuzen, komunikazio-estrategiak eskaini behar zaizkie ingurune fisikoa eta soziala ulertzen laguntzeko eta jokabide-arazoak saihesteko.
- *Autonomia pertsonala*: Beren eguneroko ingurunean ahalik eta ondoen moldatzea lortzeko, norbere portaera kontrolatu eta, horrela, jokabide-arazoak saihestuko dituzte. Elikaduran, garbiketan eta jokabidean oinarritzko ohiturak sendotuz gero, beren ekintzak bizi diren ingurunera egokitu egiten dira, aisialdiarekin eta etorkizuneko lanpostuarekin zerikusia duten zereginak barneratzeaz gain.
- *Eremu kognitiboa eta emozionala*: mundua ezagutzeko estrategiak bereganatu behar dituzte. Horretarako, beharrezkoa da ingurune egituratu bat izatea, beren ekintzak planifikatzen eta, hala, beste pertsona batzuekiko eta gertuko ingurunearekiko harreman normalizatua indartzen laguntzeko, gertatuko dena iragarritz. Eremu kognitiboan, zailtasun larriak dituzte ikasitakoa generalizatzen, pentsamendua konkretua da

eta hobeto moldatzen dira berehalako egoeretan. Zailtasun bereziak dituzte pertzepzio, oroimen eta arretari dagokienez, bai eta imitatzeke garaian eta prozesu sinbolikoetan ere.

- Eskolatik behar duten *berariazko laguntza-mota*, hau da, gela egonkorra, laguntzako irakaslea edo gela arruntaren antolamenduan bestelako neurri bat kontuan hartzea, honako arrazoi hauengatik da:
 - Arreta indibidualizatua eta ingurune egituratu bat behar dute, bai eta zereginak egiteko laguntza eta gainbegiraketa sarria ere.
 - Gainera, komunikazio gehigarria eskaini behar zaie ingurunea ulertzen laguntzeko.

Hitz gutxitan esanda, autismoari lotuta pertsonengan ezaugarri amankomunak agertzen diren arren, desberdintasun indibidualak gainerako populazioarenak bezalakoak dira eta, beraz, ebaluazio indibidualizatua eta disziplinarartekoa arreta handia jarriz egin beharko da, honako hauek zehaztearren:

- Ikaslearen autismoaren jatorria eta ezaugarri pertsonalak, bere egoera afektiboa, adimen-maila eta komunikaziorako eta sozializaziorako gaitasuna kontuan hartuz.
- Ohiko garapenak eta curriculum arruntak eskainitako erreferentzi esparrua.
- Bizi den inguruneen azterketa.
- Familiaren eta ikaslearen beraren beharrak eta nahiak.

Hezkuntza-erantzuna

Ikastetxe arrunt bateko *gela egonkorra* integrazio-denbora gehigarriekin batera hezkuntza-erantzunaren muina izan daiteke, bertan baliabide-mota jakin bat eta hezkuntza-arreta berezia behar duten ikasleak elkartzen baitira.

Ikaslearen *curriculum*a honako irizpide hauek kontuan hartuz landu behar da:

- Autismoa duen ikaslearen hezkuntz-premia berezien esparruan oinarrituz, lehendabizi ondoren adierazitako irakaskuntza eta ikaskuntza hauek planifikatu beharko liriteke: komunikaziorako trebetasunak, ulermenerako eta elkarreragin sozialerako estrategiak, pertzepzioaren garapena, imitazioa, autonomiarako eta ingurunean moldatzeko eta eguneroko bizitzako arazoek ebazteko trebetasunak.
- Hezkuntza-premia bereziak ez dituzten pertsonen bizimoduaren ahalik eta antza handiena duena ahalik eta modu autonomoenean eta ingurune zabalenean eramaten lagunduko dieten trebetasunen irakaskuntza planteatu behar da, hain zuzen ere adin kronologiko bereko pertsonekin elkarreraginean aritzeko.

- Trebetasun funtzionalak irakastea, independente bizitzeko beharrezkoak baitira.

Ikaskuntza-egoerek gertatuko dena ulertu eta iragartzeko moduan egituratuta egon behar dute. Estimuluak eta ikaskuntza-iharduerak ondo egituratu behar dira, horrek ez duelarik zertan zurruntasuna ekarri behar.

Une aproposa da elkarreragin sozialak lantzeko, nahiz eta lagunarteko edo sexu-harremanen kontzeptua bereganatzeak zailtasun handiak ekarri, intimitatearen ideia nekez uler baitezakete.

Haur autisten portaeren jatorriari buruz dauden ezagutza berriei esker, eremu kognitiboan batez ere, berariazko hezkuntza-metodoak landu ahal izan dira. Horretarako, beharrezkoa da haur horiek eguneroko bizitzan izaten dituzten zailtasunak kontuan hartzea:

- Gaitasun kognitiboen heterogenotasuna, eremu sozialean eta hitzezkoan iharduerak urriak izanik, baina oroimena, orientatzeko sena eta koordinazio bisomotriz bezalako eremuetan maila ona erakutsiz.
- Hizkuntza abstraktua eta unibertsala ulertzeko ezintasuna.
- Gizarte-egoera aldakorren aniztasunera moldatzeko ezintasuna.
- Denboran eta espazioan gertatzen diren aldaketekiko intolerantzia.

Eskola-programak ulermena ahal den guztia erraztera bideratutako printzipio nagusi batzuen inguruan egituratzen dira, hori ezinbestekoa baita ikaskuntza lortzeko. Printzipio horietako bat hitzezko komunikazio-sistema alternatiboak erabiltzea da. Adibidez:

- **Keinuak** erabiltzea
- *Laguntza bisualak*. Irudien bidez objektuak, pertsonak edo zereginak adierazten dira, eta kasu askotan aparteko oroimen bisuala aprobetxatzeaz gain hitzak baino esanguratsuagoak dira.
- *Objektu* konkretuak erabiltzea.

Denboran eta espazioan segurtasuna eta egonkortasuna aurrirusteko landuko diren unitateen sekuentziazioaren egiturak zehatza izan behar du.

Gizarte eta famili ingurune kaltetuei lotutako HPBak dituzten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Ikasle horien HPBak, alde batetik, menperatzailea ez den kultura batekoak izateagatik (errefuxiatu ekonomikoak, talde etniko desberdinetakoak) eta, bestetik, kultura menperatzailekoak izan arren, berezko kultura duen ingurune marginal batekoak izateagatik sortutakoak dira, eskola-ingurunean nagusi diren balore kulturaletatik aldentzen diren balore, ohitura eta elkarreragin sozialen eredu batzuk garatu dituen kultura batekoak izateagatik, hain zuzen.

Gerta daitezkeen zailtasun horiek ez daude edo ez daude bakarrik subjektuaren baitan, subjektu/ingurune elkarreraginaren baitan baizik. Ikastetxeak kultura, estilo, ohitura eta interes anitzak biltzen dituen eta horiek askatasunez adierazten uzten dituen neurrian, eta gelako programazio egokitu bat duen neurrian, premia horiek bereziak izateari utzi eta hezkuntza-premia bilakatuko dira.

Bestalde, problematika sozial jakin batzuek zailtasunak sortarazten dituzte edo ikasle batzuen garapen pertsonalean tartekatzen dira. Abandono fisiko edo psikologikoak, tratu txar fisiko edo psikologikoak, sexu-erasoak, drogamenpekotasunak, etab. dakartzaten ondorioek, adibidez, batzuetan Bigarren Hezkuntzan zehar dira eta eskola-errendimendua nabarmen jaitsiarazten dute. Ikastetxeak arazo horiez jabetu behar du eta neurri egokiak hartu behar ditu horiek bideratzeko, beste zerbitzu sozio-komunitario batzuekin harreman estuak ezarriz eta haiekin elkarlanean arituz, esaterako: osasun-zerbitzu, famili plangintza, gizarte-laguntza, astialdiko monitore, etab. rekin ikasle horien ongizatea bermatzearen, zereginen banaketa argia eta erakundeen arteko koordinazio egokia ezarriz. Kasu batzuetan ondoren adierazitako ezaugarriak antzeman daitezke:

- Gaixotasun psikosomatikoak
- Ikasteko arazoak
- Autoestimazio falta
- Gaitasun eta trebetasun urria egoera gatazkatsuen aurrean
- Heldutasun sozio-emozionalik eza (oso heldutasun gutxikoa edo helduegia)
- Harreman sozial urriak edo gatazkatsuak

Famili eta gizarte-egoera baten biktima diren ikasle-mota honek agintearen aurrean amorrarioa eta gaitzespena erakusten du, eta horren ondorioz, batzuetan, jokabide agresiboak sortzen dira. Eskola-errendimenduan zailtasun handiak izaten dituzte, baina kezka handiena aginteari egindako desafioak, izaten dituzten erantzun gogorak edo irakasleekin izaten dituzten borrokak dira.

Egoera horien aurrean, ikastetxeak honela ihardun behar luke:

- Aurrena erasoak berriro gerta ez daitezen saiatzea eta arazoaren kronifikazio-prozesua etetea.

- Arazo zehatzei eta iharduerarako irizpideei buruzko informazio zehatza izatea, arriskuaren balorazioa egitea eta kasu bakoitzerako egokienak diren iharduera-mekanismoak martxan jartzea.
- Ikaslearekin beti kontu handiz jokatzeko, alferrikako galderak egin gabe eta konfidentzialtasunaren irizpidea ahal den guztia errespetatuz.

Funtsezkoa da adin horretako ikasleen gizarte eta famili ingurunea alde zuretik ezagutzea ikastetxea dagoen lekuko gizarte eta lan-problematika ulertu eta ezagutzeko. Gainera, ikaslea norbanako eta gelako kide gisa baloratu behar da.

Hezkuntza-premia bereziak

Desabantaila sozioekonomiko eta kultureko egoeran dauden ikasleengan antzematen diren zailtasunak honako hauek izan ohi dira:

- Ez dituzte arauak eta hezkuntzaren helburuak ezagutzen: autokontrol-mailak kontrolatzeko eta beharrak beranduago betetzeko gaitasunak ez datoz bat ikasleek familian ikasi dituzten ohiturekin eta arauekin. Bestalde, ikaskuntza manipulatzailerik eta zehatz batera ohituta dagoenak ez du ulertzen zertarako balio dezaketen irakasten zaizkion edukinak, konplexuagoak eta abstraktuagoak direnez ez baitira batere esanguratsuak.
- Hizkuntza akademikoa ulertzeko zailtasunen aurrean, egoneza eta mugitzeko edo ihardueraz aldatzeko beharra erakusten dute, familia gehienetan ez baitituzte horretara adoretu.
- Abstrakzio-prozesuetan zailtasunak dituzte, ez baitirudi edukinek lotura argirik dutenik beren ezagutza-eremuarekin.
- Lorpenak egiteko motibazio falta eta autoestimazio urria. Ez dute uste emaitzak aldatzeko gai direnik eta gainera ikasteko behar den motibazioa falta zaie.
- Aldez aurretik ez dute ohiturarik edo ezagutza-eskemarik eskola-arazoei aurre egiteko, zeren eta horiek beste norabide batean garatu baitira. Hori eskola-giroan moldatzeko eragozpen eta bertara ez joateko arrazoi bihurtzen da.

Hezkuntza-erantzuna

Ikasle-mota honen hasierako ebaluazioan garrantzi handia hartzen du ondoren adierazitako alderdi hauek barne hartzen dituen testuingurua ebaluatzeak:

- Bere talde etniko edo sozialari dagozkion usadioak, ohiturak eta elkarreraginerako ereduak.
- Testuinguru horretan nagusiki garatzen diren gaitasunak edo alderdiak.
- Bere interesak.
- Irakasleekin eta ikasleekin elkarreragiten duen modua.

- Bere premiak
- Identifikazio-ereduak

Praktikak adierazi bezala, etnia eta kultura desberdinetako ikasleen errendimendua handiagoa izaten da kasu hauetan:

- Irakasleak errespetatu egiten du ikasle horien kultur eta hizkuntz jakinduria eta pertsonalki adierazten die sentimendu hori.
- Eskola-eremuari gehiago dagozkion esperientziak eta pentsamoldeak azaltzeaz gain ikasle horien esperientziak hasieratik kontuan hartzea eta horiekin lan egitera bultzatzen duen curriculum arrakastatsuen izan daiteke.
- "Ikastetxearen kulturari" dagozkion oinarriak, igurikapenak eta ihardunbideak era esplizitu eta zehatz batean azaltzen zaizkie.

Komeni da ikasle horien esperientziak eta ezagutzak, eta gehien garatu dituzten gaitasunak oinarritzat hartzea, horietatik abiatuta beste batzuetara heldu ahal izateko.

Komeni da helburuak epe laburrera ikustea, eta ikaskuntzen esanahia haietzako ezaguna izatea. Horregatik, malguak izan behar dugu edukinak aukeratu eta sekuentziazteko garaian, ikasteko dituzten estiloen, premien eta interesen behaketak eskaintzen dizkigun datuetan oinarrituz.

Prozedurazko edukinak ikastea, pentsatzen irakastea, egoerei aurre egitea, arazoei irtenbidea ematea, etab. oinarrizko eta lehentasunezko ikaskuntzak dira ikasle horien kasuan.

Eskolak alde aurreko eskakizun gisa ikastea proposatutako jarrera, ohitura, arau eta baloreen inguruan gogoeta egin eta egokienak ote diren planteatu beharra dago. Gainera, zailtasunaren arabera planifikatu eta mailakatu behar dira. Eta berriro ere azpimarratu nahi dugu ikasleek dakarten kultur eta hizkuntz jakinduria errespetatzea funteskoa dela.

Onera hezkuntza-estrategia ugari eskueran izatea da, ikusita baitago eskola-desabantailan dauden ikasleen errendimendua handiagoa dela irakaskuntza aberatsa eta berria eskaintzen zaienean eta irakasleek aplikazio didaktiko desberdinak eraginkortasunaren arabera txandakatu ahal izaten dutenean, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzari dagozkion gaitasunak lortzea helburu izanik.

Estrategia horietako bat indibidualizazio-metodoak elkarlanarekin txandakatzea da, arazo akademikoei irtenbidea emateko. Autoestimazioa eta eskolaketaren interesa handitzeko modu bat da, horrela gertatzen baitira lorpen kognitibo gehienak: ikaskuntza esanguratsuagoak eta adimen-egitura malguagoak.

Litekeena da ikasle horiek Lehen Hezkuntzaren etapan curriculum-egokitzapenen bat izatea, etapa horretako helburu batzuk lortu ez direlako, alegia. Gainera, Derrigorrezko

Bigarren Hezkuntzaren arlo akademizistenei dagozkien edukin jakin batzuk egokitzea pentsatu beharko da.

Zirkunstantzia jakin batzuetan, beharrezkoa izango da ikaskuntza batzuk laguntza-gelan egitea. Beste kasu batzuetan, bestelako antolamendu-formulak asmatu beharko dira, esaterako, talde malguak sortzea, denbora mugatu batzuetan iharduera zehatz bat betetzeko bilduko direnak.

Berez eskola-eremuko den erantzunaz gain, kasu batzuetan eta hasieran adierazitako problematikak direla-eta, beharrezkoa izango da beste zerbitzu batzuekin koordinazio-bideak ezartzea, hau da, gizarte, osasun, astialdi... arloetako zerbitzuak, kasuan-kasuko arazoaren arabera.

Ikusmen urriko ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Ikusmen-urritasuna bi talde nagusitan bana daiteke larritasunaren arabera: hauritsuak, ikusmenik ez dutenez ingurunearekin gainerako zentzuen bidez harremanak izango dituztenak, eta oso ikusmen urriko haurrak, estimulazio egoki baten bidez ikusmen funtzionala garatzea lortzen dutenak. Itsuak ez du batere ikusmenik eta argia bakarrik antzeman dezake.

Ikusmen urriko pertsonak ikusmenaren bidez masak, koloreak eta formak antzematen dituzte, urrutitik ikusteko arazoak dituzte, baina gertuko -zentimetro batzuetara edo gehienez metro gutxi batzuetara- objektuak eta materialak bereizteko eta identifikatzeko gai dira. Geratzen zaie ikusmen horri esker kartel handiak irakur ditzaketen arren ezin dute tinta normalean irakurri. Ikusmen urritasunean maila ugari barne hartzen dira eta, beraz, urritasun horretatik sortutako premiak ere ugariak dira.

Hezkuntzaren ikuspegitik, itsua irakurri eta idazteko Braille sistema erabiltzera behartuta dagoen eta ezagutza-maila desberdinak lortzeko gehienetan ukimenera jotzen duen ikaslea da. Ikusmen urriko ikaslea eskolan Braille sistema erabili behar izaten ez duen baina tintan irakurtzeko eta curriculum arrunta jarraitzea ahalbidetuko dioten berriazko trebetasunak eta gaitasunak bereganatu eta garatzeko baliabide materialak, laguntza optikoak, elektronikoak, etab. behar dituen ikaslea da.

Jakina, ikusmenik ez izateak eragina izango du garapen psikosozialean, kanpoko mundua ezagutzeko hain garrantzitsua den zentzu hori gabe arazoak sortzen baitira; estimulazioa -laguntzarik jasotzen ez badu- inguruko espazioan bere ikusmen-eremuak hartzen duen guztia aztertzeke eta ukitzeke gaitasunera mugatuta geratzen da, eta bere ingurunea kontrolatu eta harekin harremanak izateke soinuen identifikazioa erabili behar du. Muga horiek eragin handia dute jasotzen duten informazio-kopuruan eta informazio hori lortzeko moduan, eta hezkuntza-arloko esku-hartzean kontuan hartu behar dira, pertsonak ikusmenaren eta entzumenaren bidez zatika jasotzen duen informazioa osatu eta antolatzen saiatu behar baikara.

Bere ingurunearekin harremana izateke beharrezkoak diren baldintza horiek batzuetan pasibitate handia eragiten dute, estimulazio faltagatik (ikusmenari ez dagozkion estimuluak ezin dira halakotzat hartu eta, beraz, ez dute erantzunik sortarazten). Premia hori irakasleak “konpentsatu” behar du, ikasleak mugimenarekin eta gaitasun espazialarekin antzeman ditzakeen estimuluak aurkeztuz eta inguratzen duten objektuen eta espazioaren errepresentazio mentalak egiten lagunduz. Ezinbestekoa da hezitzaileek hitzeko informazioak beren esperientzia sensorialak adieraziz ematea, ikusten edo ukitzen ari diren hori zer den eta nolakoa den azalduz eta ikusmen-estimuluak entzumen-estimulu bihurtzen saiatuz, xehetasunen inguruko ideia orokorra eta batzuetan aberatsa lortuko baitute horrela.

Irakasleak kontuan hartu beharreko informazio-iturria ikusmen urriko ikasleak ikaskideekin duen harremana behatzea izan daiteke, bai eta taldeko/gelako kide eskolaketa osoan zehar edo aldi batean izan ote den jakitea ere.

Bestalde, ikaslea taldean berria denean irakaslearen jokabideak, aholkularitza egokiarekin batera, baliagarriak izango dira berdinaren arteko harremanak ezartzeko. Hori oso garrantzitsua da, zeren eta premiak elkarreragileak direla eta testuinguruak premia horiek gehitzen edo gutxitzen lagun dezakeela onartzea esan nahi baitu horrek.

Ikusmen urriko ikasleengan, bereziki zerbait ikusteko gai diren horiengan, sakabanaketarako eta hiperaktibitatearako joera antzeman daiteke. Ditutzen pertzepzio-arazoei eraginda, oso zaila zaie ikusten duten horri esanahia ematea, eurentzat ezertxo ere adierazten ez duten gauzak topatzen baituzte, eta informazio zatikatua lor dezaketen zerbaitetaz interesatzea zaila denez, egoera horrek ezinegona sortu eta sakabanatu egin daitezke gauza batetik bestera mugituz motibatuko duten zerbaiten bila. Antzeman dezaketen horretan oinarrituz interpretatzeko gaitasuna gero eta handiagoa izan, orduan eta urriagoak izango dira jokabide horiek.

Litekeena da hezkuntza-etapa honetako adinetan, oso ikusmen urriko haurrek pertsona helduekiko gainerako ikasleek baino askoz ere menpekotasun handiagoa izatea. Alde batetik, egoera hori ikusi ezin dutena beste pertsona batzuek erakusteko eta hobeto ezagutu, interpretatu eta integratzen irakasteko benetako premiak eragindakoa da, baina, bestetik, behar duten laguntza-maila pertsona helduek beren garapenean zehar erakutsitako jarreraren eta eskasinitako laguntza-motaren arabera izango da. Hala, zereginak askotan beste batek egin dizkionean, euren menpekotasun-maila handia izango da, eta jarrera laguntzazkoa izan bada baina gauzak eurei egiten utzi badiete, lortutako autonomi maila handiagoa izango da. Litekeena da lehen zikloan oraindik menpekotasunezko jokabide nabarmenik ez antzematea.

Adin horretan ikasleak itsuek eta ikusmen urrikoek gainerako ikaskideek bezain besteko gogoia dute gauzak ezagutu eta ikasteko, eta horregatik komeni da ingurune guztiak beharrezko erreferenteak ezagutu eta erabiltzea informazio hori ikasle horiek ere lortu ahal izateko, dituzten pertzepzio-ahalbideen arabera baldin bada ere.

Hezkuntza-premia bereziak

Hezkuntzaren ikuspegitik premiak honako hauen arabera izango dira: ikusmen-urritasunaren maila, ikusmenik geratu edo ez geratzea, eta ikasteko eta gizartean moldatzeko geratzen zaien ikusmen horren funtzionaltasuna.

Ikuspegi funtzionalaren arabera ikaslea itsu gisa baloratu denean, irakurketaren irakaskuntza/ikaskuntzaren prozesua Braille sistemaren bidez egingo da.

Ikusmen urriko ikasleei dagokienez hartutako erabakia askotarikoa izan daiteke (tinta, Braille) eta beren ikusmenaren funtzionaltasunari buruz aholkulariek egindako balorazioaren arabera izango da. Ikasle horiengan haxe antzemango dugu: batzuek zeregin bisual lodiak betetzen dituzte zailtasunekin bada ere, eta ez dituzte xehetasunak antzematen. Beste batzuek zeregin bisualak bete ditzakete hutsegiteekin bada ere, eta denbora egokitu, laguntzak eskaini eta batzuetan zereginak aldatu behar zaizkie. Hirugarren talde batek ikusmen normala duten gainerako ikasleentzako iharduera bisualak egin ditzake, laguntzak eta argi egokia erabiltzen baditu.

Orokorrean, ikusmen urriko pertsonen ondoren adierazitako ikusmen-alderdiak antzemateko zailtasunak dituztela esan daiteke: espazioko ezaugarri desproporzionatuak, hiru dimentsioko errepresentazioak, forma osatuak, sakontasuna, mugimendua, antzeko koloreko hondoen aurrean kokatutako objektuak edo materialak, argi gutxiako objektuak, formen eta irudien barruko xehetasun bereizgarriak.

Pertsona itsuen eta adimen urrikoen premia bereziek, alde batetik, curriculum arrunterako sarbide desberdinei lotutako hezkuntza-erantzunak eta, bestetik, ikusmenaren zentzu alternatiboen laguntzarekin (erantsitako berariazko curriculum) moldatzeko trebetasunen eta gaitasunen etengabeko trebakuntzari eta garapenari lotutakoak behar dituzte.

Ondoren, klasean ikusmen urriko ikasleren bat duen irakasleak egin ohi dituen galdera batzuk erantzuteko argibideak adierazten dira:

- Gerta daiteke haurrak betaurrekorik ez eramatea, horiekin ez baita beti ikusmen-urritasuna zuzentzen edo hobetzen. Errefrakzio-akatsak lente zuzentzaileak erabiliz konpon daitezke, baina, haur horien ikusmen-urritasuna handia izan ohi denez, sarritan zuzenketa horrek ez du ikusmen normala lortzea ahalbidetzen. Bestalde, betaurreko batzuek kristal ilunak dituzte besterik gabe, haur fotofobikoek hobeto ikus dezaten.
- Liburuak begietatik gertu jartzea ez da kaltegarria, eta haur batzuentzako modu bakarra izan daiteke inprimitutako karaktereak enfokatzeko. Begiak ez dira nekatzen betaurrekoak edo ukipen-lenteak erabiltzeagatik.
- Ikusmena ez da “kontserbatzen” ez erabiltzeagatik edo ez behartzeagatik; beraz, beti animatu behar da haurra ikusmena erabiltzera. Gertutik ikusteko begiak gehiegi erabiltzeak ez du miopia sortarazten.
- Argi leunak ez die begiei kalterik egiten. Badira haurrak argi gutxiagorekin hobeto ikusten dutenak, esaterako, albinoak.
- Begi bateko ikusmena galtzeak ez du esan nahi ikusmenaren %50 galdu denik. Afektatutako begian galera izan arren eta pertzepzio sakona deitutako horren galera orokorra gerta arren, hori ez da interpretatu behar ikusmen-sistemaren erdia galdu balitz bezala.
- ”Itsu” gisa erregistratutako populazioaren %10 baino gutxiago da itsua erabat. Askori ikusmen arrastoren bat geratzen zaie eta beste batzuk argia antzemateko gai dira.
- Ikusmen urria izateak ez du esan nahi gainerako zentzuak, adibidez entzumena eta ukimena, oso garatuta daudenik. Beste kontu bat da ikusmen-urritasunak zentzu horiek modu jakin batean erabiltzera bultzatzea, erabilera hori irakatsia eta ikasia izanik.

Hezkuntza-erantzuna

Curriculuma: ezaugarri bereziak eta egokitzapen-mota

Ikusmen-zehaztasunaren eta eremuaren ebaluazioa oftalmologo batek edo pertsona kualifikatu batek egingo du, eta horrez gain bere lana honako hauei buruz informatzea izango da: ikusteko laguntza teknikoen beharra, argiaren intentsitate-maila, zenbait gorputz-ihardueraren ezegokitasuna, etab.

Ikusmen funtzionalaren ebaluazioa Itsuentzako Baliabideen Zentroko profesional batek, hain zuzen ere, ikusmen-urritasunean prestatutako aholkulari batek egingo du. Zonako Talde Multiprofesionalarekin eta ikastetxearekin koordinazioan, garapen sozial, kognitibo eta intelektualari buruzko zenbait alderdi jaso, egokitzapenetan parte hartu eta ikaskuntza-arlo gehigarriak baloratuko ditu (mugikortasuna, eguneroko bizitzako iharduerak eta autolaguntza, etab.):

- Orientazioari eta espazioaren ezagupenari lotutako trebetasunak (non dagoen jakitea, lekuak ezagutzea eta horietan orientatzea) gero eta espazio zabalagoetan eta gero eta autonomi maila handiagoaren arabera, leku-aldaketari lotutako trebetasunak (ibiltzea, ezagutzen duen eta ezagutzen ez duen espazio batean mugitzea) eta mugikortasunari lotutako premien jarraipena (oreka garatzea, mugitzeko segurtasuna, mugimenduaren koordinazioa, posturaren kontrola, etab.).
- Eguneroko bizitzako autonomi mailaren jarraipena (higiene pertsonala, elikadura, testuinguru desberdinetan leku-aldaketa autonomoak).
- Komunikazio-arloko lorpenen jarraipena (ahozko mezua behar bezala laguntzea, egoeraren arabera keinu egokiak egitea, hitz egiten duenari begiratzea, etab.).

Gainera, laguntza teknikoen erabilerari buruzko gomendio medikoen jarraipena egingo du.

Ikusmen urriko ikasleengan berariazko helburu eta edukin batzuk bete behar dira planteatzen dituzten hezkuntza-premia bereziei erantzuteko. Ikasle horientzako berariazko curriculuma hiru multzotan banatzen da:

a) Orientazioa, mugikortasuna eta trebetasunak eguneroko bizitzan

- Ikaslea gero eta zabalagoak eta ohizkoagoak diren inguruneen barruan era autonomo batean lekuz aldatzea lortzea. Horretarako, pertsonal espezializatuak esku hartu beharko du, eta horien lana bi etapatan garatuko da: haurra espazio itxietan orientatu eta mugitzeko trebakuntzan jarraitzea, eguneroko ingurunean lekuz aldatzea eta bastoia erabiltzea.
- Antolamenduari eta ordenari dagokienez gero eta autonomi maila handiagoa lortzea.

- Gizarte-trebetasunen garapenerako eta pertsonarteko harremanetarako ihardunbide hauek sakontzea: norbait hitz egiten hasten zaionean begiak eta burua altxatzea, aurpegia solaskidea dagoen lekura zuzentzea, etab.

b) Ikusmenaren trebakuntza

- Ikusmena hobetzea, ikusmenari lotutako esperientziak sortuz eta/edo eguneratuz eta ikasleari bere oroimenean bildu ditzan lagunduz. Antzeman dezakeen horretan oinarrituz ondorioak ateratzeko interpretazio-klabeak emateko etengabeko irakaskuntza behar da, estimuluak ez baitira beti berak.

c) Teknikak ikastea eta material bereziak erabiltzea

- Ikasle anbliopea, ikusmen-mailaren arabera, aparatu optiko desberdinen erabileran trebatzean, geratzen zaion ikusmena ahal den guztia aprobetxatzearen eta funtzional bihurtzearen.
- Beharrezkoa denean Braille sisteman edo bestela tintan ulermenezko irakurketa eta idazketa garatzea, azken kasu honetan karakterak handituz eta aparatu optikoak erabiliz.

d) Curriculum arrunterako sarbideak

Curriculum-egokitzapenak kasu askotan ikasle itsua edo ikusmen urrikoa curriculum arruntean sartzeko beharrezkoak izango diren aldaketei lotutakoak izango dira, eta ikasle horiek dituzten premiei egokitutako bitartekoak erabiliko dira. Erabiliko den funtsezko estrategia ikasgelako materialetan beharrezko egokitzapenak egitea izango da, informazio horretara ikusmen normaleko gainerako ikasleak bezala heltzeko. Horretarako, ikasle horiek honako trebakuntza hauek beharko dituzte:

- Teknika batzuk menperatzea (erliebiko mapak ezagutzea, ikusmen-estimuluak ukimen-estimulu bihurtzen dituen material tifloteknikoa erabiltzea, hizketa bidezko liburuak erabiltzea irakurri ordez entzuteko, etab.).
- Eskueran dauden baliabide berrien erabilpenean eguneratzea (egokitutako ordenadoreak: ahotsarekin, handitutako karakterekin, etab.).

Beraz, beharrezkoa izango da material eta baliabide didaktikoetan (ukimen, entzumen... estimuluak zabaltzea.) bai eta irakasleen irakaskuntza-estrategietan ere egokitzapenak egitea ikasle horien ikaskuntza-premien arabera (estimuluak bihurtzea). Zenbait kasutan irakurketa eta idazketa-sistema alternatiboak erabiliko dira (Braille) bai eta erliebiko materialak, etab. ere, informaziora ikusmen normaleko gainerako ikaskideak bezala heltzeko. Horretarako, irakasleek Itsuentzako Baliabideen Zentroko profesionalen aholkularitza jasoko dute, irakasleek garaiz aurkeztu beharko dieten curriculum-material programatua bihurtzeaz eta, beharrezkotzat jotzen denean, ikasleei arreta zuzena eskaintzeaz arduratuko baitira.

Irakasleek, beharrezko aholkularitzarekin, ikasgela antolatzekeo garaian ondoren adierazitako faktoreak kontuan hartu beharko dituzte:

- Argi naturala eta artifiziala

- Gelan ikaslea non jarri zehaztea
- Objektuen kokapena
- Seinale bisualak izatea

Ikaskuntzei dagokienez, nahiko laguntza behar izango dute honako hauek bezalako zailtasunak dituztelako:

- Ezinezkoa zaie testuaren lerroak begiarekin jarraitzea.
- Ezin dute hitza osorik ikusi, ikusmen-eremuan dituzten arazoengatik. Tutu batetik begiratuko balute bezala ikusten dute.
- Karakteren tamaina edo paperarekiko kontrastea ez dira egokiak.
- Ingurugiroko faktore batzuk, esaterako argia, ez dira egokiak.
- Ikusteko erabiltzen duten laguntza teknikoak murriztu egiten die ikusmen-eremua, ikus dezaketen letra-kopurua murriztuz.

Ikusmen urriko haurraren irakurketa-erritmoa, ia gehienetan, ikusmen normaleko ikaskideena baino askoz ere geldoagoa da, ikusmenaren bidez baina zailtasunekin edo ukimenaren bidez antzemandako informazioa lantzeak berekin dakartzan arazoak direla-eta (begiratu batez bi edo hiru karaktere edo hitzez hitz -oso motzak direnean- irakurtzeak informazioa lantzeko prozesua asko trabatzen du eta aurrea hartzea eragozten du gehienetan).

Funtsezkoa da ikusmen urriko pertsonak idazketa-teknika on bat garatzea prestakuntza-erloto zenbait trebetasunetan oinarrituz, eta edozein estilo-akats aztertu eta zuzentzea. Ikusmen urriko haurrak askoz ere ordu gehiago behar ditu mugimendu arin bat lortzeko, eta irakaskuntza indibidualizatuetera jo behar da hizkiak eratzeko teknika egoki bat sendotzearen. Lehen Hezkuntzan trebetasun horietan egindako ahaleginak etapa honetako premiak zehaztuko ditu. Ikusmen urriko haurrak, beste edozeinek baino gehiago, kaligrafia argia garatu behar du gainerakoek eta batez ere berak erraz ulertzeko moduan, eta kaligrafia hori ebaluatzeko irizpideak funtzionaltasunean oinarritu behar du, ez ordea estetikan.

Irakurketarako, batzuetan, nahikoa da inprimatutako karakterak handitzea ikusteko baldintzak nabarmen hobetzeko. Hori lortzeko modu egokia ikusteko laguntza teknikoren bat erabiltzea da, esaterako, testuaren fotokopia behar den neurriraino handituz.

Gainera, arreta handia jarri behar da inprimatutako karaktereen kalitatean eta batzuetan kopuruan. Kalitatea karaktereen tamainak eta koloreak eta paperarekiko kontrasteak zehazten dute.

Testu bateko lerroak jarraitzeko erabiltzen diren markatzaileak eta erregelak beharrezkoak edo laguntza handikoak izan daitezke oraindik hitz edo lerro jakin bat enfokatzeko zailtasunak dituzten haurrentzat. Ikusmen urriko pertsona batek beti ikusmen normaleko pertsona batek baino denbora dexente gehiago beharko du luzera bereko testu bat irakurri edo idazteko. Ereku akademikoan hori da beharbada, hots, abiadura, ikusmen urriko ikaslea ikusmen normaleko ikaslearengandik gehien bereizten duen ezaugarria.

Ikusmen urriko haur askok erabiltzen dute laguntza-motaren bat objektua handituta ikusi ahal izateko: osagarri gisa lente teleskopikoak dituzten betaurrekoak, teleskopio eramangarriak, binokularrak, lupa finkoak edo eramangarriak, argia duten lupak, telebistako zirkuitu itxiak, etab.

Irakurritakoa gutxi ulertzen denean, arrazoia zeinuaren deskodeketa okerra edo geldoa baino gehiago “munduaren” ezagutza eskasa ez ote den baloratu behar da (estimulazio faltagatik, adibidez), hau da, hitzak testuinguru jakin batean duen esanahia ez jakitea.

Oso ikusmen urria edo itsutasuna duten baina urritasun asoziatuak ez duten ikasleentzako, lehen esan bezala, beren premiei erantzuneko dien curriculum-egokitzapen indibidual bat beharko da, curriculum arruntera sartzeko bitarteko edo baliabide guztien gainean eragina izango duena.

Irakaskuntza/ikaskuntza prozesua garatuko den lekua gela arrunta izango da, salbuespena halakotzat baloratzen dena eta berariazko curriculumaren trebetasun jakin batzuen garapena izanik.

Gelako programazioa lantzean, ikusmen urriko ikasleentzako beharrezko egokitzapenak egiteak dakartzan aldaketak kontuan hartuko dira (adibidez, ikasle jakin batek iharduera batzuetan erantzuteko behar dituen denbora desberdinak eraginda gainerakoentzako iharduera osagarriak eratu behar dira edota ikasleak gelan egin behar duen zeregina murriztu behar da -osagarria den guztia saihestuz- etab.; materiala ikusmenezko edo entzumenezko baliabide osagarrien bidez aurkeztea -taldean edo bakarka-, etab.)

Egokitzapena egiteko, irakasleek ikastetxeaz kanpoko laguntza-taldeen (EMP eta CRI) aholkularitza izango dute; gainera dauden dokumentuetan ikasleari buruz jasotako aurreko ikasketa eta hezkuntza-historiala ezagutu ahal izango dute, ahal baldin bada eskolaketan zehar harekin harremanetan egon diren irakasleen eskutik.

CRI laguntza-taldeko irakasle ibiltariak ikastetxeko irakasleek aurreratutako material didaktikoa egokitzeaz arduratuko dira, bai eta horiei aholku emateaz ere, gelako espazioak, iharduerak, pertsonarteko harremanetarako ereduak, etab. egokitzeko. Berariazko curriculumaren garapena gelako iharduera arrunten artean baneratu ezin denean, CRI laguntza-taldea arduratuko da lan horretaz ikasleari arreta zuzena eskainiz. Ikastetxeko laguntzako irakasleak profesionalen arteko koordinazio-lana bete dezake. Tutoreari dagokio ikaslearen premiei buruzko informazioa eta erabakiak ikasle horrekin harremanetan dauden irakasle guztiei helaraztea.

Prozesuaren balorazioa curriculum-egokitzapenaren elaborazioan eta praktikan esku hartzen duten profesional guztien arteko koordinazioa gordez egingo da.

Entzumen urriko ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Pertsona *gorra* eguneroko bizitzarako entzumen funtzionalik ez duena eta, beraz, ahozko hizkuntza era espontaneo batean eskuratu ezin duena da, hizkuntza hori teknika berezien bitartez irakatsi/ikasi behar baita. Oso ikasle-talde heterogenoa osatzen dute, eta hezkuntza-tratamendu bereziak behar izaten dituzte, ez bakarrik entzumen urritasunaren mota eta mailagatik, urritasun hori ikaslearen eskola-prozesuan, gizarte-harremanetan, garapen pertsonalean, etab. eragiten ari den moduagatik baizik. Bat baino gehiago dira heterogenotasun hori zehazten duten faktoreak:

- Gortasuna hasi zen adina*
- Entzumenaren galera-maila*
- Kausak*
- Hezkuntza eta komunikazio-faktoreak*

Entzumenaren galera bi aldagai kontuan izanik ebaluatzen da: dezibelioetan neurtzen den *intentsitatea* eta soinu-uhinen bibrazioaren abiadurari dagokion eta herzioetan neurtzen den *frekuentzia*. Entzumenaren galeraren intentsitatea da, hizkuntza, ezagutza, gizarte eta hezkuntza-arloei dagokienez haur gorren garapenean gehien eragiten duena. Hala eta guztiz ere, ebaluazioa egiteko garaian, entzumenaren galera-kopurua ez ezik geratzen zaion entzumenaren kalitatea eta funtzionaltasuna, hau da, horien optimizazio-maila hartu behar da kontuan.

Entzumenaren galera gertatzen den unean aurretik aipatutako aldagaiak bezain besteko eragina dauka haurraren garapenean. Haurrak gero eta adin handiagoa izan ordua eta esperientzia handiagoa izango du hizkuntza-arloan eta, beraz, bere hizkuntza-bilakaera hobea izango da. Haur *gor prelokutiboek*, hau da, hizkuntza bereganatu aurretik entzumen galdu dutenek, soinuarekin esperientziarik izan gabe ikasi behar dute ahozko hizkuntza. Ikaskuntza hori oso prozesu luzea da eta, hitz egitea eta komunikatzailearen ezipainak irakurtzea lortzen badute ere, ahoz jasoko duten informazioa kuantitatiboki eta kualitatiboki oso mugatua izango da beti eta informazio hori lortzeko ahalegina oso handia eta etengabea (entzuteko gai den pertsonari entzumenaren bidetik iristen zaio informazioa, arretarik nahita jartzen ez badu ere).

Gortasuna eragin duten kausak hereditarioak edo hartuak izan daitezke eta beste lesio edo arazo batzuei lotuta ager daitezke. Anoxia (erditzean oxigenazio falta), RH bateraezina, rubeola, meningitisa, etab. izan daitezke

Badira *beste aldagai batzuk* haur gorren garapenean eragin handia izan dezaketenak. Horietako bat entzumenaren duten gurasoen haurraren gortasunaren aurrean izandako jarrera eta erreakzioa dira. Aldagai horrek gortasuna onartzeko eta asumitzeko jasotako laguntzarekin zerikusia dauka, hala, komunikazio-baliabide desberdinak erabiltzean eta seme/alaba gorraren autonomia pertsonala mugatzen duten jarrerak kontrolatzean nahi ez diren ondorioak saihestuz. Ikaslearen familia ere gorra denean, gortasuna onartzea ez da arazo bat izango eta gainera jaiotzetik bereganatuko du komunikatzeko hizkuntza bat. Azken talde honetako ikasleak, gainera, nolabaiteko maila lortuko du ahozko

hizkuntzan, zeren eta hizkuntza horretara jotzea izan baita ohizko egoera, entzumena duten gutxik ulertzen baitute zeinu bidezko hizkuntza.

Gortasunaz gain, *hipoakusia* duten haurrak aipatu behar dira, hau da, oraindik entzumen-gerakinak dituztenak eta garatu dituztenak eta entzuten irakatsi zaienak. Populazio honetan antzematen den aniztasuna handia da, eta ez bakarrik entzumenaren galera-mailaren arabera. Ezaugarri horiek betetzen dituen populazioaren barruan, pertsona askok ahozko komunikazio ia normalizatua lor dezakete eta beste batzuek, funtzionalki, gortasun sakona duten pertsonen antzeko zailtasunak dituzte. Pertsona hipoakusikoak tonu jakin batzuk entzuteko zailtasunak izan ohi ditu eta, horren eraginez, iristen zaion informazioa ez da osatua izaten etena baizik (adibidez, hitzei silaba jakin batzuk falta izatea). Pertsona hauei osatugabeko adierazleetan oinarrituz edo soinu distorsionatuen bidez esanahia deszifratzen irakatsi behar zaie. Entzumen-gerakinak erabiltzen dituzten moduaren arabera, pertsona horiek prozesu elebidun bat has dezakete, zeinuen hizkuntzan eta ahozko hizkuntzan oinarrituta.

DBHren adinetan, talde-izaera eta berdinekin identifikatzeko beharra kontuan izanik, komeni da ikastetxearen barruan pertsona gorren arteko harremana indartu eta bultzatzea (horien arteko komunikazioa oso jariakorra da erabiltzen duten kodea ez baita eragozpide bat -ahozko hizkuntza, berriz, eragozpide bat izan ohi da askotan).

Hezkuntza-premia bereziak

Pertsona gorrek entzumena duten horiek bezalako desberdintasunak dituzte adimenari dagokionez, Piagetek deskribatutako estadio desberdinetatik igarotzen baitira. Ordea, denboran nolabaiteko desfasea dute, eta hori pentsamendu hipotetiko-deduktiboa inplikatzeko eragiketa formaletan antzematen zaie, batzuetan ez baitira estadio horretara heltzen. Pentsamendu konkretuagoa dute, pertzepzio zuzenari lotua, eta abstrakzioarako gaitasun gutxi dute, beharbada, ahozko hizkuntzari lehentasuna eman dion hezkuntza-sistemaren ondorioz (beregantzen duten hizkuntza naturala bisuala da). Beharrezkoa izango da arloen edukinek nolabaiteko abstrakzio-maila dutenean ikasle horiei banaka hartuta edukin horiek azaltzea eta azalpen teorikoak eta hitzezkoak frogatu, eskema, etab.ekin laguntzea.

Edozein hizkuntzak jokabidearen autoerregulazioan eta plangintzan duen garrantziak eraginda, ahozko giro batean hazitako ikasle gorrei zailtasunak eta atzerapenak antzematen zaizkie alderdi horri dagokionez. Ezagutzak eskuratzeko beharrezkoa da informazioa jasotzea eta informazio hori modu egokian lantzen ikastea. Gortasuna duten ikasleei ahozko komunikazioan eta idatzizkoan antzematen zaizkien arazoek eraginda, iristen zaien informazioa oso mugatua da eta, beraz, geldotasuna sortzen da ikaskuntzaren prozesuan.

Gortasuna duten pertsonen harreman sozialek eta afektiboek ezaugarri berezi batzuk planteatzen dituzte: segurtasunik eza eta antsietatea agertzen da, babesteko, egoera berrien aurrean erantzunei aurrea hartzeko (planak aldatzea), arriskuarekiko, etab. zailtasunak eraginda, horiek guztiak pertsona horientzako igartezinak baitira soinurik entzuten ez dutelako. Ahozko komunikazioari lotutako zailtasunek (mezuak igortzea eta jasotzea) askotan frustraziozko erreakzioa sortarazten dute, denboraren poderioz gortasuna duen pertsonaren nortasuna egituratzen duena.

- Ahozko hizkuntzaren komunikazio-sistema alternatiboak, osagarriak erabiltzeko premia, ingurune desberdinetan elkarreragitea eta eskola-ikaskuntzetan aurrera egitea ahalbidetuko dietena.
- Entzumen-urritasuna “konpentsatzeko” premia, beren ingurunean gertatzen den horri buruzko informazio gehiago modu ulergarrian eskainiz, honela: informaziora heltzeko beste bide batzuk erabiltzea, informazioa prozesatzeko denbora gehiago eskaintzea, testuinuru batean hitz baten esanahi zehatza ulertzea ziurtatuko duten azalpenetara eta informazio indibidualera jotzea, ezpainak irakurri ahal izateko leku egoki batean kokatzea, etab. Etapa honetako adin-tartean kontuan hartu beharra dago jakinmina dela ezaugarri nabarmenetako bat eta informazioa jasotzeko behar horri emandako erantzunetik ingurunearekiko interesa edo interesik eza adieraziko duten jarrerak ondorioztatuko direla.
- Garapen emozional orekatua izateko premia, identitate eta autokontzeptu positiboa ahalbidetuko duena, identifikazio-ereduen agerpena bultzatuz (pertsonek gor helduak eskola-ingurunean, ikaskide gor gehiago). Komenigarria litzateke ikastetxean ikasle gor bat baino gehiago eskolatzeko integrazio-eredu bat izatea, haiek elkarrekin zeinu bidez harremanak ezartzeko aukera izan dezaten. Berdinen artean osatutako taldea oso mesedegarria izaten da adin honetan aldaketa pertsonal nabarmenak garatzeko. Hezkuntza-etapa honetako adin-tartean, astialdian zehar, Elkarteetan topatuko dira identitate bereko jendearekin egoteko.

Hezkuntza-erantzuna

Curriculuma: ezaugarri bereziak eta egokitzapen-mota

Lehen esan dugun bezala, erantzunak indibidualizatua eta pertsonalizatua izan behar du, antzeko entzumen-arazoak dituzten pertsonengan, ikuspegi medikotik, entzumen-gerakinen funtzionaltasun-maila ugari aurki baitaitezke. Beraz, aholkulariek eskaini ditzaketen ezagutza generikoetan oinarrituz, ezinbestekoa izango da eskolatuta egon den azken urteetako datuak aztertzea.

Etapa honetan, ikasleak berak eman ditzake erreferentziak bere premiei buruz, bai eta, kasurik onenean, ikasteko baliagarriak izan zaizkion irakaskuntza-estrategiei buruz ere.

Hasierako azterketa horren arabera, honako hauei buruzko erabakiak hartuko dira:

Komunikazioaren garapena. Ahozko hizkuntza eskuratu eta garatzeko, ikaslearen ahalbide sensorial guztiak erabili behar dira. Komunikazio-egoeretan ikasle gorrentzako ahalik eta seinale gehienak erabili behar dira, igortzen zaien informazioa errazago uler dezaten. Esaldi isolatuak, galdera solteak, eta testuinguruak kanpoko mezuak saihestu behar dira, beste inolako laguntzarik gabe nekez uler baitaitezke. Ikasleak ahozko hizkuntza garatzeko arreta indibiduala behar badu edo behar ez badu ere, irakasleak ikasleak mintzaira bereganatzeko beharrezkoak diren teknikak ezagutu behar ditu, gela arruntean komunikazio-egoera esanguratsu, motibatzaile eta

funtzionaletan erabili ahal izateko. Hizkuntza-elkarreraginak sortzen direnean hizkuntzak dituen funtzio desberdinak erabili behar dira: eskatzea, galdetzea, sentimenduak adieraztea, etab. Zeinu bidezko hizkuntza gehienetan familian erabiltzen duten hizkuntza izategatik bereganatu dutenean, garrantzizko oinarri eta bitarteko izan daiteke ahozko hizkuntza errazago ikasteko.

Hizkuntzaren garapena. Komunikatzeko gaitasunari estu lotuta, ahozko hizkuntza garatzen saiatu behar dira, ingurune sozialarekin komunikatzeko bide gisa, eta garapen hori egindako errehabilitazio-lanaren arabera izango da. Arlo horretaz esku-hartze espezializatuagoa burutzea eskatu zaien profesionalak arduratuko dira (entzumen eta hizkuntza-arloko irakasleak edo gortasunean berriazko prestakuntza jaso duten logopedak).

Behar-beharrezkoa da irakaslea konturatzea gelan ezpainak irakurtzeko (soinu asoziatu gabe) ahalegin handiak egin behar direla. Gainera, baldintzak onak direnean ere erne egon behar du beti, entzumena duten gainerako ikasleen ezpainetan mugimendua sortzen ote den ikusiz, eta sarritan testuinguru orokorrak ematen duen esanahia deszifratzen saiatuz, zeren eta zenbait silabaren artikulazio-gunea bera baita eta soinu asoziatuak bakarrik ahalbidetzen du esanahia ahaleginik gabe ezagutzea.

Beste ikaskuntza baterako sarbidea. Curriculumaren funtsezko alderdietako bat arlo instrumentalak dira (irakurketa, idazketa, etab.), beste ikaskuntza batzuetarako sarbideak baitira. Hezkuntza-etapa honetan zehar, idatzizko kodearen garapenak lehentasunezko helburu izaten jarraitu behar du (edozein ikaskuntza-arlotako irakasgai), zeren eta kasu askotan zenbait ikasleek ez baitute horrelakorik bereganatu, eta horregatik beharrezkoa da garatu beharreko lana planifikatu eta sistematizatzea, idatzizko kodeak adierazten duen ahozko kodea ez menperatzeagatik sortutako zailtasunak direla-eta.

Gizartean moldatzea. Ikaskuntza funtzionalen garapena beti hartu behar da kontuan eta funtsezko helburu izan behar du irakaskuntza-prozesuetan. Ildo horretatik, ez dugu ahaztu behar adin horietako ikasleek zailtasunak izango dituztela ahozko ingurune sozialean moldatzeko. Zailtasun horietako askok komunikatzeko dituzten ahalbide mugatuekin zerikusia dute, baina, ikasleak komunikatzeko duen gaitasuna edozein izanda ere, bere adinean ohizkoenak diren funtzio sozialak bete ahal izateko aukera eskaini behar zaio.

Informazioa zuzenean jasotzeko ahalbide mugatuak eraginez, beren trebetasun sozialak ez datoz bat adin bereko ikaskideek garatutakoekin. Hauxe da inguratzen duten pertsonen beti kontuan hartu beharreko zerbait: gauzak modu batean eta ez bestean gertatzearen zergatia ulertzeko zailtasunak izan ditzakete, itxuraz berdinak diren egoeretan erantzun-motak desberdinak direlako, etab.

Entzumena duten ikaskideekiko harremanak: Hezkuntzaren zeregin garrantzitsuenetako bat ikasleen sozializazioa indartzea da, berdinen artean taldeko eta pertsonarteko harremanak ezar daitezen lortzea, norbanako gisa eta talde gisa garatzeko. Horretarako, komunikazio-tailerrak sortu edo Zeinuen Hizkuntza izeneko aukerako arlo bat edo Ahozko Hizkuntzaren komunikazio-sistema gehigarriak edo alternatiboak antola daitezke, horien bidez entzumena duen ikaslea ikasle gorrarekiko elkarreraginean trebatzeko. Hizkuntzaren gainetik bi norabideko komunikazioari eman behar zaio lehentasuna, eta elkarreragina sortzen entzumena duen pertsonak ez ezik gortasuna duenak ere saiatu behar du.

Beste pertsona gorrekiko harremana: Haur gorrekin ez ezik (horien bila arituko dira zeinuen hizkuntzaren bidez era naturalagoan komunikatu ahal izateko) beste adin batzuetako pertsona gorrekin harremanak ezartzeko eta komunikatzeko dituzten premiak ere kontuan hartu behar dira. Komunikazio-kode amankomunen garrantzia, berezko ezaugarriak dituen komunitatearekin identifikatu ahal izatea eta bertako osagai dela sentitzea, horrek guztiak nortasuna garatzen lagunduko dio eta, beraz, autoestimazio orekatua ere bai (nekez gara daiteke horrelakorik identifikazio-eredu bakarra entzumena duen pertsona denean, bere aldean beti pentsatuko baitu gabezia bat duela).

- Bere ingurunea zuzentzen duten arauak ezagutzeko zailtasunak kontuan izanik, gainerako ikasleek era natural batean bereganatzen dituzten balore, arau eta jarrerai buruzko edukin jakin batzuk berariaz eta sistematikoki landu behar dira.
- Gelako programazioan gortasunari eta gorren munduari buruzko edukinak barneratzea.
- Curriculum-arlo jakin batzuetako edukinak aldatzea, zailtasun handiagoak izango dituzten horiek alegia (adibidez, Gaztelania eta Euskara, Atzerriko Hizkuntzak, eta Arte-Hezkuntzaren arloko edukin batzuk, esaterako Musika). Gaztelaniaren eta Euskararen arloetan, entzumena duten ikasleei dagokienez aurretiazkotzat jotzen diren helburuak eta edukinak barneratu beharko dira, horiek ahozko hizkuntzari eta idatzizkoari buruzkoak izanik. Atzerriko Hizkuntzan egingo diren egokitzapenak ikaslearen hizkuntza-gaitasunaren araberrakoak izango dira. Arlo horretan, idatzizko hizkuntzaren ulermenari eta adierazmenari buruzko helburuek eta edukinek hartuko dute lehentasuna eta testuinguru desberdinetarako (jatetxe, denda, parke, garraiobide, etab.) hiztegi eta espresio funtzionalak landuko dira.
- Arte-Hezkuntzaren arloan, garrantzizko egokitzapenak egin beharko dira musika-adierazpenaren edukin-multzoetan, eta erritmoaren eta soinuaren pertzepzioaren oinarritzko alderdiak landuko dira, adibidez, bibrazio-ukimen estimulazioaren bidez.

Curriculum arrunterako sarbideak

- Lan-proposamenak bakarka aurkeztu behar dira zereginaren helburua eta berau betetzeko jarraitu beharreko prozesua ulertu dela ziurtatzeko.
- Elkarlanean egin beharreko iharduerak planifikatzea, horrela bere ikaskideekiko elkarreragina bultzatzen baita.
- Ahal den guztietan, informazioa euskarri bisualen laguntzarekin aurkeztu behar da (gardekinak, testu idatziak, bideoak, eskemak, etab.), ahoz transmititzen den informazioa argitzen laguntzeko. Informazio hori elkarren segidan aurkeztu behar da, ez ordea batera (ezin dira hitz egiten ari den pertsonaren aurpegia eta pupitrearen gaineko estimulua aldi berean begiratu)
- Hitzak inoiz menperatuko ez duen eta komunikatzeko nagusiki ikusmena, ukimena edo sinboloak erabiliko diren egoerak diseinatzea, azterketa,

behaketa, froga, etab. bezalako iharduerak planteatuz, horien bidez aktiboki parte hartu ahal izango baitute ikaskuntza-prozesuan.

- Ikasgaiari buruzko apunteak ematea, ezin baitu aldi berean azalpenen adi egon -aurpegira begiratu- eta aldi berean oharrak hartu -aldi berean idatzi-.
- Ikaskideekin elkarreragina bultzatu behar da, entzumena edo gortasuna badute ere, lan-proposamenen arabera talde-mota desberdinak erabiliz.
- Beharrezkoa izango da irakasleak, ikasleen artean tartekatuz, sarritan esku hartzea, gortasuna duten ikasleei segurtasuna eta konfiantza ematearren. Ikasle horiek gainerako ikaskideen aldean lan horiei buruzko esperientzia eta informazio-maila gutxiago izatean, hersturari eta heldutasun eza sozial eta pertsonalari lotutako sintomak izan ditzakete (entzumena beti irekita dagoen informazio-bide bat da, horretaz kontziente izan ala ez, eta pertsona ingurunekeo estimuluen aurrean beti erne egotea eragiten du). Gelako edo ingurunekeo testuinguruan gertatuko diren aldaketak bakarka azaltzeak segurtasuna emateaz gain autonomia pertsonalaren eremuan heldutasuna lortzen laguntzen die.

Baliabide materialak

- Erabiliko diren idatzizko materialak egokitu eta horiei informazio bisual gehiago erantsi behar zaie zeinuak, marrazkiak edo grafikoak erabiliz.
- Hiztegian idatzizko testuetako egitura sintaktikoetan aldaketak egin beharko dira bai eta laguntza orokorrak edo indibidualak eskaini ere testu horiek erabat ulertzen direla ziurtatu arte.
- FM edo laguntza teknikoren bat erabiltzen badute, mantentzen bikaina eta etengabea ziurtatu beharko da. Mikroak eta hargailuak ondo kokatuta egon behar dute eta emisioaren nahiz harreraren kalitateak ona izan behar du.
- Ahozko hizkuntzaren komunikazio-sistema osagarriak (Bimodala, Hitz Osatua) edo alternatiboak (Zeinuen Hizkuntza) era planifikatu, koordinatu eta sistematikoki batean erabili behar dira, helburuetara eta edukinetara heldu ahal izateko. Behar-beharrezkoa da ahozko hizkuntzaz gain gainerakoekiko elkarreragina, informazioaren errepresentazio mentala eta beren portaeraren plangintza ahalik eta modu errazenean eta azkarrenean ahalbidetuko dien komunikazio-sistema erabiltzea.

Bi aukera daude zeinu bidezko komunikazioan: gorren komunitateak erabiltzen duen zeinuen hizkuntza, berezko egitura eta arauak dituen, eta ahozko hizkuntza bimodala, hau da, ahozko hizkuntzaren laguntzarekin zeinuak erabiltzen dituen. Zeinuen hizkuntza erabiltzearen eta, beraz, ahozko hizkuntza bigarren hizkuntza gisa agertzen den eredu elebiduna onartzearen arrazoi nagusia benetako hizkuntza bat eskuratzea da, horrek berekin dakartzan hainbat eta hainbat aukerekin haurren komunikazioaren eta ezagutzaren garapenerako. Zeinuen hizkuntza ahozko hizkuntzarekin batera erabiltzea, elebitasuna, oso garrantzitsua da gortasun larria eta sakona edo entzumen-gerakin funtzionalik ez duten haurrentzat.

Idatzizko hizkuntza menperatzea oinarritzkoa da curriculumaren edukinetan sartzea ahalbidetzeko, baina, horretarako, ordea, esku-hartzeko neurri indibidualak behar dira lehenengo mailetan; ez da erraza aldi berean ikasleak oraindik bereganatu ez duen edo akatsekin bereganatu duen beste ahozko kode bat adierazten duen kode bat eskuratzea.

Zeinuen hizkuntza menperatzea laguntza handia izan daiteke irakurmenerako, bere bitartez garatzen baita hitzen eremu semantikoa.

Erantzun-egitura egokienak ez du inoiz generikoa izan behar, gortasun sakona duten ikasle guztientzako edo hipoakusia duten guztientzako bera, ikasle bakoitzari buruz jasotako datuen azterketatik (ezaugarri pertsonalak eta ikaskuntzarekin zerikusia dutenak, famili giroa, eskola-testuingurua, jarrerak, erabiltzen duen komunikazio-bidea, etab.) eta horiei buruzko ebaluaziotik ondorioztatu behar da.

Ikasle *gor sakon prelokutiboentzako*, hizkuntza entzumenaren bidez zer den jakiteko esperientziarik ez dutenentzako, gehienetan curriculumaren egokitzapen indibidualizatu nabarmen bat landu behar da, beren erantzun-ahalbideetara egokitzearen. Curriculumaren egokitzapen indibidualizatu ahalik eta ingurune zabalenean garatzea komeni da (gela arruntean, adibidez), hiruhileko, hileko, hamabostaldiko... programazioan barneratuz. Hezkuntza-etapa honen hasieran baliteke ikase horiek oraindik laguntza indibiduala behar izatea ahozko hizkuntza garatzen jarraitzeko.

Gortasun postlokutiboa duten ikasleentzako, hau da, hizkuntza bereganatu ondoren gor geratu diren ikasleentzako edo entzumen-gerakin funtzionalak dituzten ikasleentzako baliteke curriculum arrunta beren erantzun-ahalbideetara egokitzeko hizkuntza-arloan (gaztelania, euskara, ingelesa, etab.) gutxi gorabeherako garrantzia izango duten aldaketa batzuk egitearekin nahikoa izatea. Hala eta guztiz ere, entzumena nahikoa ez denean edo urria denean horrek bizitzan zehar informazio gutxiago metatu dela eta, beraz, ezagutzaren alderdi asko nahiko eskas geratu direla esan nahi du, eta hori beti hartu behar da kontuan.

Pertsona gor prelokutiboei eskainiko zaien arreta honako hauek baloratuko dituen azterketa zehatz batean oinarrituko da: galera sortu zen adina, hizkuntzari dagokionez ordura arte lortutako garapen-maila, entzumen-gerakinen maila eta funtzionaltasuna, egoera horrek sortutako eragin pertsonala eta soziala, etab. Litekeena da laguntza pertsonala edozein erantzun-programaren osagai garrantzitsua izatea.

Entzumen-urritasun larria duten pertsonentzako erantzun-egitura (kontuan izanik pertsona batetik besterako aniztasuna handia dela), orokorrean, honako eremu hauei lotuta agertzen da:

Ahozko errehabilitazioa.- Entzumen-gerakinen aprobetxamendua eta ahozko hizkuntzaren garapena indartzen jarraitzeko. Iharduera hau, gehienetan, logopedek edo espezialistek garatuko dute. Komunikazioaren garapenari gehiago lotzen zaien alderdiak eraginkorragoak izan daitezke entzumena duten pertsonak eta entzumen urrikoak bi norabideko komunikazioan trebatzen dituzten gelako iharduera gisa biltzen badira.

Hezkuntza-laguntza.- Curriculum-edukinetarako sarbidea erraztera bideratua (idatzizko testu egokituak, hiztegi berria eta testuinguru desberdinen araberako esanahia, kontzeptuak barneratu edo horietan sakontzeko sistema osagarriak, norbanakoari zuzendutako azalpenak, etab.). Lan hau laguntzako irakasleak edo alde zuzenetik orientatu ondoren gelako irakasleak gara dezake.

Hezkuntza eta gizarte-integrazioa.- Entzumen urriko pertsonen eta ingurunearen arteko elkarreragina errazteko, kontuan izanik egoera horrek bi kolektiborekin (gorrena/entzumena dutenena) indentifikatzera bultzatzen dituela. Edukin horiek arlo guztietan planifikatu eta irakasle guztiek aurrera eramango dituzte, aholkularien laguntzarekin (logopedak, EMP eta orientatzailea).

Premiak denboraren zehar aldatu egiten dira eta Lehen Hezkuntzaren zikloetan errehabilitazio-aldiak lehentasuna hartzen duen bitartean, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan beharbada hezkuntza-laguntzak hartuko du lehentasuna, ikaskuntzen gero eta konplexutasun-maila handiagoa dela-eta.

Ikastetxearen hezkuntza-neurrien ikuspegitik, beharrezkoa izango da komunikaziorako oztopo guztiak pixkanaka ezabatu edo kentzea, eta hori lortzearen aldi berean entzumenaren eta ikusmenaren bidez lortu ahal izango den informazioa eskaintzen saiatu behar dugu, urritasun hori duten pertsonak gainerako ikaskideen menpe egon ez daitezen.